

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**VYUŽITÍ METOD DRAMATICKÉ VÝCHOVY PŘI ADAPTACI
ŽÁKŮ NA VSTUP DO 1. TŘÍDY V MALOTŘÍDNÍ ŠKOLE**
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Marcela Pavlíčková

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: MgA. Eva Gažáková, Ph.D.

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 28. června 2019

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji MgA. Evě Gažákové, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, trpělivost a odborné, podnětné připomínky. Také děkuji svým nejbližším za trpělivost a ohleduplnost v době mého studia.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	3
ÚVOD	4
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	6
1.1 ADAPTACE	6
1.2 ŠKOLNÍ ZRALOST, ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST	7
1.3 PŘEDŠKOLNÍ VĚK DÍTĚTE	9
1.3.1 CHARAKTERISTIKA	9
1.3.2 ZÁKLADNÍ SCHOPNOSTI A DOVEDNOSTI.....	9
1.3.3 KOGNITIVNÍ VÝVOJ	10
1.3.4 EMOČNÍ VÝVOJ A SOCIALIZACE	10
1.4 ŠKOLNÍ VĚK DÍTĚTE	11
1.4.1 CHARAKTERISTIKA	11
1.4.2 ZÁKLADNÍ SCHOPNOSTI A DOVEDNOSTI.....	11
1.4.3 KOGNITIVNÍ VÝVOJ	12
1.4.4 EMOČNÍ VÝVOJ A SOCIALIZACE	12
1.5 DRAMATICKÁ VÝCHOVA	13
1.5.1 POJEM DRAMATICKÁ VÝCHOVA.....	13
1.5.2 CÍLE A ÚKOLY DRAMATICKÉ VÝCHOVY	16
1.5.3 METODY A TECHNIKY DRAMATICKÉ VÝCHOVY	17
1.5.4 HRA	18
1.5.5 DRAMATICKÁ HRA A JEJÍ STRUKTURA	20
1.5.6 RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A DRAMATICKÁ VÝCHOVA.....	20
1.5.7 RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	21
1.6 POHÁDKA	22
2 PRAKTICKÁ ČÁST.....	25
2.1 CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI	25
2.2 MALOTŘÍDNÍ ŠKOLA	25
2.2.1 MALOTŘÍDNÍ ŠKOLA VALEČ	26
2.2.2 PRVNÍ TŘÍDA ZŠ VALEČ	29
2.3 METODICKÝ NÁVRH PLÁNU ČINNOSTÍ NA PRVNÍ ŠKOLNÍ TÝDEN V MALOTŘÍDNÍ ŠKOLE 30	
2.3.1 VZDĚLÁVACÍ CÍLE	30
2.3.2 KLÍČOVÉ KOMPETENCE.....	31
2.3.3 VYUČOVACÍ METODY.....	32
2.4 ADAPTAČNÍ TÝDEN V ZŠ VALEČ	33
2.4.1 PRVNÍ ŠKOLNÍ DEN	33
2.4.2 DRUHÝ ŠKOLNÍ DEN	35
2.4.3 TŘETÍ ŠKOLNÍ DEN	42
2.4.4 ČTVRTÝ ŠKOLNÍ DEN	50
2.4.5 PÁTÝ ŠKOLNÍ DEN	57
2.5 EVALUACE PRVNÍHO ŠKOLNÍHO TÝDNE	63
ZÁVĚR.....	64
RESUMÉ	65
SEZNAM LITERATURY	66
SEZNAM OBRÁZKŮ	70

PŘÍLOHA 1.....	I
PŘÍLOHA 2.....	III
PŘÍLOHA 3.....	V

SEZNAM ZKRATEK

Centrální nervový systém	CNS
Dramatická výchova	DV
Rámcově vzdělávací plán	RVP

Úvod

Vstup dítěte do první třídy základní školy je velkou událostí a důležitým krokem v jeho životě. Jistě si každý z nás vzpomene na dobu, kdy poprvé vstoupil do školy, první třídy. Tomuto zásadnímu životnímu kroku předcházela zápis do školy, chvíle plné očekávání a v drtivé většině, těšení se na začátek školního roku. Jakmile nastane ten očekávaný okamžik a dítě nastoupí do první třídy, stává se z něj školák. Přijetí této role, role školáka, zásadně ovlivní jeho dětskou osobnost a také to, jakým způsobem prožije zbytek dětského věku.

Toto období je však pro dítě velice náročné. Znamená to pro něj odloučení od rodiny, zvykání si na nový kolektiv, plnění úkolů a školních povinností, a v neposlední řadě přijetí nové dospělé osoby – učitele. Velkou výhodou pro, po všech stránkách úspěšný vstup do školy, dítě je pravidelná návštěva mateřské školy. Na odloučení od rodiny je dítě zvyklé, má cenné zkušenosti s dětským kolektivem, paní učitelkou.

Pracuji ve spojeném zařízení Základní a mateřská škola Valeč, která je malotřídního typu. V budově školy se nachází jedna třída mateřské školy, kterou navštěvují děti ve věku od tří do šesti let a dvě třídy školy základní. V jedné třídě se vzdělávají žáci prvního a druhého ročníku, v druhé žáci ročníku třetího, čtvrtého a pátého. V tomto zařízení jsem začala pracovat nejprve jako vychovatelka školní družiny a učitelka tělesné výchovy a pracovních činností. Z organizačních důvodů jsem několik let v našem zařízení pracovala také jako učitelka mateřské školy a učitelka výtvarné a hudební výchovy. Díky personálním změnám v pedagogickém sboru, jsem se v letošním školním roce stala třídní učitelkou první třídy. Velmi dobře jsem si uvědomovala, jak náročné to bude pro mě, ale hlavně pro děti. Mým hlavním cílem bylo společně s dětmi vytvořit ze školy, školní třídy takové místo, kam budou chodit rády, a kde se jim bude líbit. Při tvoření plánu prvního školního týdne, jsem přemýšlela, jak nejlépe dětem usnadnit a zpříjemnit náročný a důležitý krok v jejich životě. Mezi hlavní cíle, které jsem si stanovila první školní týden naplnit, patří seznámení žáků se školním prostředím, stmelení třídního kolektivu, seznámit žáky se školním řádem, s jejich novými povinnostmi. Pro naplnění těchto cílů jsem se rozhodla využít metod a technik dramatické výchovy, což jsem také zvolila jako téma své diplomové práce. Cílem předkládané diplomové práce je návrh činností pro první školní týden v malotřídní škole. Ke splnění mnou stanovených cílů prvního školního týdne jsem využila metody a techniky

dramatické výchovy. Cílem práce je vytvoření návodu pro učitele, kteří se rozhodnou pro netradiční zahájení školního roku.

V teoretické části diplomové práce se pokusím objasnit pojmy adaptace, školní zralost a školní připravenost. Protože je období nástupu dítěte do školy přelomovým obdobím mezi předškolním a školním věkem dítěte, budu v práci popisovat vývoj předškolních a školních dětí. V praktické části uvádím množství her, proto se v teoretické části pojmu hra budu také věnovat. V teoretické části se dále pokusím objasnit co je dramatická výchova, vymezit cíle dramatické výchovy, popsat její metody a techniky. Dále pak popíšu, jaké místo zaujímá dramatická výchova v rámcově vzdělávacích programech předškolního a školního vzdělávání. Poslední kapitolou teoretické části je pohádka, její charakteristika a druhy.

V praktické části vysvětlím pojem malotřídní škola a pokusím se zhodnotit její výhody a nevýhody. Představím malotřídní školu Valeč a třídu, ve které se vzdělávají žáci prvního a druhého ročníku. Další část obsahuje návrh činností pro první školní týden v malotřídní škole Valeč.

V závěru práce průběh vyučování prvního školního týdne zhodnotím a zamyslím se nad splněním vytýčených cílů.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 ADAPTACE

Pojem adaptace je nedílnou součástí názvu diplomové práce, je také často zmiňovaným pojmem v následující kapitole, která vysvětluje školní zralost a školní připravenost. Je tedy na místě upřesnit či vysvětlit význam tohoto slova, pojmu.

Obecně můžeme říci, že slovo adaptace je synonymem slova přizpůsobení se. Průcha, Mareš, Walterová (2003, s. 11) jsou ve výkladu slova adaptace přesnější. Říkají, že adaptace je: „*Obecně proces přizpůsobení se něčemu.*“ Adaptaci můžeme definovat z více hledisek. Z hlediska biologického znamená adaptace přizpůsobení se organismu vnějšímu prostředí a měnícím se životním podmínkám. Výsledkem biologické adaptace je přežití organismu. Z lékařského hlediska můžeme o adaptaci hovořit jako o přizpůsobení se člověka vnějším podmínkám, ale také podmínkám vnitřním. Výsledkem takové adaptace je homeostáza (vyrovnanost) vnitřního prostředí člověka. Dalším hlediskem je vývojově psychologické. V případě vývojově psychologické adaptace se jedná o vytvoření rovnováhy akomodace a asimilace.

J. Piaget (in Vágnerová, 2012) hovoří o asimilaci a akomodaci jako o důležitých procesech v kognitivním vývoji dítěte. Asimilaci popisuje jako proces, kdy dochází k začleňování nových poznatků a zkušeností do těch stávajících. Je to způsob, jakým si dítě vysvětluje nové informace, tak aby jim rozumělo. Opačným procesem je proces akomodace. Jde tedy o přizpůsobení dřívějších zkušeností těm novým.

Posledním hlediskem je sociální. V tomto případě se jedná o adaptaci sociální. Sociální adaptace znamená přizpůsobení se novým podmínkám, novému prostředí. Jako sociální adaptaci můžeme označit i adaptaci dítěte na vstup do první třídy.

V souvislosti se sociální adaptací můžeme také hovořit o socializaci. Socializace je proces rozvoje společensky podmíněných zkušeností. Tyto zkušenosti dítě získává v prostředí, ve kterém vyrůstá, interakcí s jinými lidmi v různých sociálních skupinách. Nejvýznamnější sociální skupinou, která ovlivňuje psychický vývoj dítěte, je rodina. Všichni členové rodiny se vzájemně ovlivňují a sobě se přizpůsobují. Získané poznatky a zkušenosti z rodiny dítě zobecňuje a očekává, že stejným způsobem bude fungovat i okolní svět.

Dalším důležitým zdrojem zkušeností je skupina vrstevníků. Dítě se s vrstevníky srovnává, požadavkům vrstevnické skupiny se přizpůsobuje. Zda bude skupinou akceptován, záleží na tom, jestli je schopné s ostatními členy spolupracovat a také se ve skupině prosadit. Významným socializačním činitelem je také škola. Škola dává dítěti specifickou zkušenost, kterou představuje hodnocení jeho výkonu a chování.

Nekonečný (1998, s. 60) vysvětluje adaptaci takto: *„Na určité úrovni procesu evoluce vystupuje psychika jako činitel regulace činnosti organismu v jeho relaci k životnímu prostředí, tj. jako regulátor interakce organismu s jeho prostředím, který současně z tohoto prostředí vytváří organismu jeho „hnízdo“ či „domov“. Klíčovým konceptem tohoto pojetí je pojem adaptace, v podstatě významově synonymní s pojmem život, který však nevyjadřuje pasivní přizpůsobení se, ale aktivní „zahnízdění se“ v druhově specifickém světě.“* Podle F. Jacoba (1982) je *adaptace mechanismus, který spojuje „genetický plán a prostředí tím způsobem, že prostředí modifikuje genetický plán“.* Podle biologů, říká dále Jacob, *každý organismus, každá buňka až do nejmenších zvláštností byla vytvořena v procesu adaptace, probíhajícím neustále mnoho milionů let v milionech generací. Adaptace zahrnuje jak plán výstavby fyzické, tak i psychické struktury organismu. Adaptace psychiky jako celku je analogická dílčím adaptačním jevům v činnosti smyslových orgánů (např. adaptace oka na intenzitu osvětlení), v procesu učení (účelná změna chování) a jinde. Systém mění své vlastnosti vlivem prostředí.“*

1.2 ŠKOLNÍ ZRALOST, ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST

Důležitým předpokladem pro úspěšnou adaptaci dítěte na školní prostředí je úroveň jeho školní zralosti a školní připravenosti.

Někteří autoři pojmy školní zralost a školní připravenost zásadním způsobem nerozlišují. O školní zralosti (připravenosti, způsobilosti) hovoří jako o výsledku biologického zrání nervového systému a dosavadní zkušenosti dítěte. Uvádí, že psychologové chápou školní zralost také jako zralost citovou, sociální a intelektuální. Jako kritéria školní zralosti považují zralost tělesnou, rozumovou, citovou a sociální. Fyzický věk dítěte stanovený pro počátek školní docházky předpokládá, že dítě ve věku šesti let dosáhlo určité úrovně vnímání a pozornosti, přiměřené schopnosti analýzy a syntézy a dostatečného stupně

rozvoje psychomotorické koordinace jemných pohybů ruky. To vše je důležité, aby dítě zvládlo základní trio, tzn. dovednost psaní, čtení a počítání. (Mikulenková, Malý, 2004). Vágnerová (2000) pojmy školní zralost a školní připravenost rozlišuje. K zvládnutí školních požadavků jsou potřebné určité kompetence. V souvislosti s kompetencemi, které jsou spojené se zráním, můžeme hovořit o školní zralosti. Úroveň kompetencí spojených s učením vyjadřuje školní připravenost.

Školní zralost

Jak bylo uvedeno výše, je školní zralost jednou z kompetencí, která je potřebná pro úspěšné zvládnutí školních požadavků. Tato kompetence je závislá na zrání dětského organismu, a to především na zrání centrálního nervového systému (dále jen CNS). Výsledkem dostatečné zralosti CNS je emoční stabilita dítěte a jeho odolnost vůči zátěži. Kvalitní koncentrace pozornosti, jejíž kvalita je také podmíněna dostatečnou zralostí, umožňuje dítěti lepší využití jeho schopností. Dostatečná zralost CNS je také velmi důležitým předpokladem pro úspěšnou adaptaci dítěte na školní prostředí a jeho režim. Zrání CNS dále ovlivňuje rozvoj manuální zručnosti, motorickou i senzomotorickou koordinaci, vyhraněnost ruky, je předpokladem rozvoje sluchového a zrakového vnímání. Dalším předpokladem úspěšné adaptace a tedy i známkou školní zralosti, je schopnost dítěte uvažovat na úrovni konkrétních logických operací.

Školní připravenost

Úroveň kompetencí, na jejichž rozvoji se podílí učení, vyjadřuje školní připravenost. Vágnerová (2000) pojem školní připravenosti spojuje se specifickou sociální zkušeností dítěte. Uvádí, že v socializačním procesu, kterým vstup dítěte do školy zcela určitě je, má největší význam rodina, její hodnoty a normy. To jakou hodnotu představuje školní vzdělání pro rodiče, jaký postoj ke školnímu vzdělání zauímají a jaký má pro ně smysl, výrazně ovlivňuje motivaci dítěte ke školní práci.

V souvislosti se školní připraveností hovoří spíše o sociální připravenosti, tedy o dosažení určité socializační úrovně. Důkazem sociální připravenosti dítěte je chápání různých rolí a schopnost diferencovat chování, které je s rolemi spojeno. V tomto hledu je pro dítě věkovou výhodou pravidelná návštěva mateřské školy. Takové dítě má již jistou zkušenost s dětským kolektivem a v jisté míře chápe roli učitele jako autority. Neméně důležitým

důkazem školní připravenosti a tudíž i předpokladem úspěšné adaptace, je úroveň verbální komunikace. Jakýkoliv nedostatek či porucha řeči mohou negativně ovlivnit adaptaci dítěte. Pro takové dítě může být komunikace stresující, strach z posměchu vede k tomu, že dítě raději nemluví a tím se u něj zvyšuje riziko sociální izolaci. V neposlední řadě zahrnuje školní připravenost také schopnost dítěte respektovat určité normy chování, chovat se podle určitých pravidel. Těmto normám a pravidlům se dítě učí v rodině. Nesoulad norem rodiny a školy negativně ovlivňuje adaptaci dítěte. (Vágnerová, 2000).

Období vstupu dítěte do školy je jakýmsi mezníkem mezi předškolním a školním věkem, proto je na místě uvést charakteristiku dětí tohoto věku.

1.3 PŘEDŠKOLNÍ VĚK DÍTĚTE

1.3.1 CHARAKTERISTIKA

Předškolní období můžeme pojmenovat různými způsoby. Můžeme ho nazvat obdobím hry a přípravy na školu, kouzelný svět předškoláka, období mateřské školy a dalšími.

Předškolní období trvá od 3 do 6 – 7 let věku dítěte. Významným charakteristickým znakem tohoto období je postupné odpoutávání se od rodiny. Dítě předškolního věku má stále větší potřebu uplatnit se ve vrstevnické skupině, učí se ve skupině spolupracovat a také se v ní prosadit. V poznávání světa mu pomáhá představivost, informace zpracovává za pomoci fantazie. Fantazie a kreativita se projevuje ve všem, co děti v tomto věku dělají, ať je to kreslení, malování, hraní nebo vyprávění. Výrazným způsobem se rozšiřuje slovní zásoba, díky rozvoji intelektu se dokáže přesněji vyjadřovat. (Vágnerová, 2012).

1.3.2 ZÁKLADNÍ SCHOPNOSTI A DOVEDNOSTI

V oblasti motorického vývoje můžeme hovořit o stálém zdokonalování, zlepšování obratnosti, pohybové koordinace. Dítě v období předškolního věku již dobře utíká, chodí po schodech, skáče, hází míčem, překonává jednoduché překážky, leze po žebříku, seskakuje z lavičky. Zlepšování zručnosti se projevuje i v sebeobsluze dítěte. S malou pomocí se obléká a svléká, na botách se učí zavazovat tkaničky. Osobní hygienu i toaletu s

malou dopomocí dobře zvládá. Nedílnou součástí zdokonalování zručnosti tohoto období je především kresba a hra s různými pomůckami – písek, kostky, modelína, korálky. Během předškolního věku také dochází ke zdokonalování v oblasti řeči. Zlepšuje se výslovnost, zvětšuje se slovní zásoba, dítě mluví v souvětích. Zvyšuje se počet říkanek, které dítě zná, poslouchá pohádky, povídky, zpívá jednoduché písničky. V tomto věku umí dítě pojmenovat hlavní barvy, zvládá početní řadu do deseti. Konec předškolního období charakterizuje stále zřetelnější vyrůstání dítěte z rodiny a potřeba práce – specificky lidská činnost.

1.3.3 KOGNITIVNÍ VÝVOJ

Myšlení dítěte předškolního věku se dostává z úrovně symbolické na úroveň názorného myšlení. Jeho myšlení však stále ještě není podle logických operací, myšlení je prelogické, předoperační. *„Jak symbolické, tak i předoperační myšlení je stále ještě úzce vázáno na vlastní činnost dítěte a je v tomto smyslu **egocentrické, antropomorfní** (všechno polidšťuje), **magické** (dovoluje měnit fakta podle vlastního přání), a **artificialistické** (všechno se „dělá““).* (Langmeier, Krejčíková 2006, s 91, 92).

1.3.4 EMOČNÍ VÝVOJ A SOCIALIZACE

U předškolních dětí je emoční prožívání vyrovnanější a stabilnější, než u dětí v batolecím věku. V tomto věku dochází k rozvoji emoční inteligence. Na rozdíl od dětí batolecího věku lépe chápou příčiny nepříjemných situací, proto vztek a zlost nebývají tak časté. S rozvojem dětské představivosti souvisí některé projevy strachu, jehož tendence prožívání může být různá.

Socializační proces zahrnuje 3 vývojové aspekty:

1. Vývoj sociální reaktivity
2. Vývoj sociálních kontrol
3. Osvojení sociálních rolí

Socializační proces v tomto období ovlivňují mimo rodinu i jiní dospělí a děti. V důsledku probíhající interakce mezi nimi děti získávají nové zkušenosti, které jsou významné pro jejich osobnostní rozvoj. V předškolním věku se dítě učí novým sociálním dovednostem a je schopno se zařadit do sociálních skupin. Vedle rodiny, která je stále místem jistoty a bezpečí jsou dalšími sociálními skupinami skupina vrstevníků, mateřská škola. Pro osobnostní rozvoj dítěte je také důležité přijetí sociálních rolí, mezi něž patří role vrstevníka, role kamaráda a v neposlední řadě také role žáka mateřské školy. (Vágnerová, 2012).

1.4 ŠKOLNÍ VĚK DÍTĚTE

1.4.1 CHARAKTERISTIKA

Školní věk lze rozdělit do tří skupin:

1. Raný školní věk – období od vstupu do školy, tj. od 6 do 9 let věku dítěte
2. Střední školní věk – trvá od 9 do 11 – 12 let (přechod na 2. stupeň)
3. Starší školní věk – můžeme hovořit o období druhého stupně základní školy

Zlomovou životní událost, kterou je vstup dítěte do školy, můžeme označit jako začátek školního věku. Tuto významnou zlomovou událost v životě dítěte navozuje soustavné vzdělávací působení, kterému je dítě nástupem do školy vystaveno. Současně se mění jeho režim dne, vyčleňuje se doba na hru a přípravu do školy. Vstupuje do nové životní role a navazuje nové vztahy. Účastní se aktivit, díky kterým poznává nové skutečnosti. Vzděláváním se mění jeho akceschopnost i mimo školu. Má možnost přečíst si knihu, počítat peníze, recitovat rodičům básně, poučit je o změnách v přírodě a podobně. Dítě je vystaveno novým zážitkům a zkušenostem, má možnost zjistit co umí a v čem je dobré. (Helus, 2009).

1.4.2 ZÁKLADNÍ SCHOPNOSTI A DOVEDNOSTI

Vývoj pohybových schopností je ovlivněn tělesným růstem, který je během tohoto období rovnoměrně plynulý. Hrubá i jemná motorika se významně zlepšuje. Děti v tomto věku

mají větší zájem o pohybové a sportovní hry, které vyžadují obratnost, sílu a vytrvalost. S rozvojem motoriky je úzce spjat rozvoj motoriky jemné, zlepšuje se výkon v psaní a kreslení. Motorický vývoj však není ovlivněn pouze věkem, ale důležitým předpokladem pro jeho rozvoj jsou vnější podmínky. To znamená, že pokud je dítě vhodně podporováno, vzestup motorických schopností je rychlejší. I oblast smyslového vnímání se v tomto věku vyvíjí, zejména sluchové a zrakové. Důležitým aktem v oblasti vnímání, je vznik pozorování, což dítěti umožňuje vnímat věci nejen jako celek, ale prozkoumávat je po částech. Na rozdíl od dětí mladšího věku jsou děti pozornější, vytrvalejší, stávají se dobrými pozorovateli. Mimo motoriky a smyslového vnímání se výrazně vyvíjí a zdokonaluje řeč, roste slovní zásoba, délka a složitost vět. Období mladšího školního věku je významným senzitivním obdobím pro dlouhodobou i krátkodobou paměť. Učení, které je v předškolním věku značně nahodilé, získává ve školním věku novou kvalitu. Ze školních požadavků vyplývá, že se proces učení stává plánovitým a záměrným. (Langmeier, Krejčíková, 2006).

1.4.3 KOGNITIVNÍ VÝVOJ

Na počátku školního věku se mění způsob dětského uvažování, dochází k přechodu na úroveň konkrétních logických operací. Děti tohoto věku jsou sice stále vázány na konkrétní realitu, ale ve svém uvažování již respektují základní znaky logiky. Ubývá poznávacího egocentrismu, dítě již není vázáno na jedno hledisko. Dítě tohoto věku je schopné chápat podstatu určité skutečnosti, nenechá se ovlivnit dílčími proměnami. Konkrétní logické operace jsou charakteristické chápáním proměnlivosti jako základní vlastnosti reality. Decentrace se projevuje i v hodnocení sebe sama a jiných lidí. Realistický přístup mladšího školáka vede k tomu, že akceptuje skutečnost jako danost a neuvažuje o jiných alternativách (Vágnerová 2000).

1.4.4 EMOČNÍ VÝVOJ A SOCIALIZACE

V důsledku zrání CNS ve školním věku, je zvýšená nejen emoční stabilita, ale také odolnost vůči zátěži. Dochází k rozvoji emoční inteligence, propojení emočního hodnocení a

racionálního uvažování. Dále se v tomto věku rozvíjí schopnost lépe rozumět svým citům, rozpoznávat a chápat pocity jiných a mluvit o nich. V tomto věku již umí dítě své emoce lépe regulovat. (Vágnerová, 2012).

Ze socializačního hlediska je v tomto věku důležitý vstup do školy. Dítě se podřizuje instituci, škole, přijímá její hodnoty a normy. Dochází k dalšímu rozvoji vztahů mimo rodinu, dítě se setkává s cizím dospělým – učitelem, vrstevníkem – spolužákem.

Dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, a jeho novely č. 472/2011 Sb., tzv. školského zákona, §36, odst. 3 je věk nástupu dítěte do školy stanoven na šest let. K vývojovým změnám, které jsou podmíněny zráním a učením, dochází právě v tomto věku dítěte, proto věková hranice dětí při nástupu do školy, nebyla jistě zvolena náhodně.

1.5 DRAMATICKÁ VÝCHOVA

1.5.1 POJEM DRAMATICKÁ VÝCHOVA

Dramatická výchova (dále jen DV) je obor, který je řazen mezi pět oborů estetické výchovy (hudební výchova, literární výchova, výtvarná výchova, pohybově – taneční výchova, dramatická výchova). Obor dramatické výchovy je poměrně mladý. Proto je zřejmě pochopitelné, že o DV panují mezi veřejností nejasné představy, předsudky, omyly či mýty. E. Machková (2013, s. 7), naše přední teoretička DV, uvádí tři okruhy omylů týkajících se chápání dramatické výchovy. Prvním z nich je představa, že dramatická výchova rovná se dětské divadelní představení. Veřejná prezentace inscenace je samozřejmě součástí DV, ale je jen jednou ze součástí, ne však její jedinou náplní a cílem. Druhým okruhem omylů je tendence pedagogů (především mateřských škol a 1. stupně základních škol) považovat za dramatickou výchovu každou hru či tvořivou činnost. A třetí okruh omylů spočívá v negativním hodnocení nebo podceňování DV. Jakožto i ostatní výchovy, je považována činnost odpočinkovou, oddechovou, tedy bez užitku.

Podle E. Machkové (2013) DV umožňuje naplňovat u dětí a dospívajících (ale i u některých skupin dospělých) jejich potřeby. V předškolním a mladším školním věku je to především potřeba pohybu. Může také výrazně naplňovat potřebu bezpečí, jistoty, přijetí druhými a

přátelství. DV dále umožňuje rozvoj zájmů, nejrůznějších schopností. Součástí dramatiky je rozvoj osobnostní a sociální, rozvíjí pozornost, vnímání a představitivost, fantazii a tvořivost, emoce, řeč a pohyb včetně smyslu pro rytmus, naslouchání a vnímání mimoslovního vyjadřování, rozvíjí sociální dovednosti a sociální citění empatii a toleranci k druhým.

Nyní je tedy na místě ujasnit si, co DV je. Její problematikou se zabývá nemálo autorů, kteří uvádějí své definice. (Machková, 2007, s. 32) definuje dramatickou výchovu takto: *„Dramatická výchova je učení zkušeností, tj. jednáním, osobním, nezprostředkovaným poznáním sociálních vztahů a dějů, přesahujících aktuální reálnou praxi zúčastněného jedince. Je založena na prozkoumávání, poznávání a chápání mezilidských vztahů, situací a vnitřního života lidí současnosti a minulosti, reálných i fantazií vytvořených. Toto prozkoumávání a poznávání se děje ve fiktivní situaci prostřednictvím hry v roli, dramatického jednání v situaci. Je to proces, který může, ale nemusí vyústit v produkt představení. Cíle dramatické výchovy jsou pedagogické, prostředky dramatické.“*

Teoretickým vymezením pojmu DV se zabývá další renomovaný autor Josef Valenta. *„Dramatická výchova je systém osobnostně sociální učení, tedy systém, v němž se navozují specifické situace, jejichž prostřednictvím se ožívují procesy socializace, které v tomto případě nejsou životně náhodnými procesy, ale procesy naplánovanými učitelem.“* (Valenta, 1997 s. 27)

V knize *Metody a techniky dramatické výchovy* Valenta (2008, s. 40) dále pracovníě definuje dramatickou výchovu takto:

„ Dramatická (resp. divadelní) výchova je systém řízeného, aktivního, uměleckého, sociálního a antropologického učení dětí či dospělých založený na využití základních principů a postupů dramatu a divadla, se zřetelem

- *na jedné straně:*
 - *ke kreativně – uměleckým (divadelním a dramatickým) a*
 - *k pedagogickým (výchovným či formativním) požadavkům a*
- *na druhé straně:*

- *k bio – psycho – sociálním podmínkám (individuálním i společným možnostem dalšího rozvoje zúčastněných osobností)* (Valenta, 2008, s. 40)

Definice Jaroslava Provazníka říká, že:

„Dramatická výchova je jeden z pěti oborů estetické výchovy (vedle výchovy literární, výtvarné, hudební a pohybové), výchovná disciplína, která využívá některých prostředků a postupů divadelního umění, učení především přímým prožitkem a vlastní zkušeností v jednání, nabývání životní zkušenosti tím, že hledáme řešení nastoleného problému (situace) nejen intelektem, ale i intuicí se zapojením těla a emocí,“ (Provazník, In Koťátková, 1998 s. 49).

Dalším, kdo se dramatickou výchovou zabývá, je Silva Macková, která se ve své publikaci *Dramatická výchova ve škole* také snaží odpovědět na otázku *Co je dramatická výchova?* Uvádí, že odpovědět na tuto otázku není jednoduché. *„Především proto, že specifiku dramatické výchovy nelze vyvodit pouze z obsahu tohoto předmětu – tedy onoho „CO“ bez toho, že bychom řekli i „JAK“, jakými metodami.“* Přesto se o to pokusila a říká, že *„Základním principem, kterého dramatická výchova využívá je učení se přímým prožitkem, vlastní zkušeností při jednání.“* (Macková, 1995).

Za nejvýstižnější definici, která vysvětluje podstatu DV můžeme považovat definici Evy Machkové. Lze říci, že v případě DV dochází k učení vlastním prožitkem, člověk získává nové zkušenosti prostřednictvím vlastního, aktivního jednání, které probíhá ve fiktivních situacích. DV umožňuje člověku lépe poznat sám sebe, ale také pochopit postoje druhých. *„Vnímaná, prožívaná, zapamatovaná činnost se stává **zážitkem**. Záměrné spojení činnosti spojené s emocionálními rovinami vnímání, s **prožitkem**, přináší zásadní hodnotu – dítě nalézá **nejen významy**, tedy něco, co racionálně uchopuje, **ale také smysl**. Pro nalezení smyslu je zásadní emotivní zasažení situací, objektem, jevem. Cesta nalezení smyslu je návratem k sobě, neboť to, co jsem zažil, viděl, četl, vytvořil, poznal, mě nějakým způsobem zasáhlo a já tento zážitek zasazuji do svých struktur.“* (Marušák in Marušák, Králová, Rodriguezová 2008, s. 10)

1.5.2 CÍLE A ÚKOLY DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Kladení si cílů je, nebo by mělo být v pedagogické praxi běžnou činností. Důležitost stanovení si cílů tkví v tom, abychom si uvědomili, co chceme děti, žáky naučit a čeho chceme ve výchovně vzdělávacím procesu dosáhnout. Cíle můžeme rozdělit na kognitivní, afektivní a psychomotorické. Při vymezování cílů bychom se měli vyvarovat jejich příliš obecné formulaci, cíl bychom neměli zaměňovat s tématem vyučovací hodiny.

Cíle dramatické výchovy Eva Machková (2007, s. 35 – 36) rozděluje do tří základních skupin:

1. *Cíle v rovině dramatické*

- a) *dovednosti v dramatické oblasti (hra v roli, výstavba celku, výrazové prostředky)*
- b) *vědomosti o dramatických aktivitách a divadle (dramaturgie, historie, teorie)*

2. *Cíle v rovině sociální*

- a) *struktura skupiny, její dynamika, vztahy ve skupině, kooperace)*
- b) *poznávání života, světa, lidí)*

3. *Cíle v rovině osobnostní*

- a) *psychické funkce (pozornost, vnímání, obrazotvornost, myšlení, komunikace, emoce, vůle)*
- b) *schopnosti (inteligence, tvořivost, speciální schopnosti)*
- c) *motivace, zájmy*
- d) *hodnotový žebříček, postoje*

Za hlavní úkoly DV Eva Machková (2007) považuje všestranně rozvíjet tvořivost, rozvíjet a obohacovat představivost a fantazii. Úkol rozvoje obrazotvornosti je důležitý hlavně proto, že vytváří protiváhu k zatěžujícímu, rozum rozvíjejícímu školnímu vyučování. Dalším důležitým úkolem, který uvádí je citová výchova. DV dává člověku možnost ventilovat city pozitivní, ale i negativní, které se snaží v běžném životě usměrňovat a kontrolovat. Za

další důležitý úkol DV také považuje dávat možnost samostatnému myšlení, poskytovat možnost vyjadřovat vlastní myšlenky a respektovat myšlenky druhých.

1.5.3 METODY A TECHNIKY DRAMATICKÉ VÝCHOVY

DV využívá vyučovací a výchovné metody, které se používají i v ostatních předmětech. Mezi tyto metody patří vypravování, rozhovor, diskuse, výklad. Vedle toho využívá další metody poněkud jiným způsobem a v jiné rovině, než jak je známe z jiných předmětů. Využívá metod například tělesné výchovy, literární výchovy, hudební a výtvarné výchovy. Ale má také své specifické metody, které naopak může nabídnout jiným předmětům. DV disponuje metodami a technikami, které pozitivně ovlivňují osobnostní a sociální rozvoj člověka. Pojmy metoda a technika často splývají. Mezi hlavní metody tvořivé dramatiky patří improvizace a hra v roli.

Improvizace – hra založená na hraní bez scénáře

Hra v roli – hráč přijímá jinou identitu než svou vlastní, hraje někoho nebo něco jiného

Hru v roli můžeme rozdělit do tří rovin:

- **Simulace** – hráč hraje sám za sebe ve fiktivní situaci
- **Alterace** – hráč hraje někoho jiného, přebírá postoje dané postavy
- **Charakterizace** – hráč přebírá nejen cizí sociální roli, ale také charakteristické rysy dané osoby, hráč vstupuje do kompletně jiné role

Mezi další metody DV patří **cvičení**, které mají funkci průpravnou a **hry s pravidly**, které slouží ke cvičení různých schopností a dovedností.

Eva Machková (1992) množství průpravných elementárních her a cvičení dělí na:

- hry a cvičení na rozehrání, soustředění a uvolnění
- hry na rozvoj smyslového vnímání
- pohybové hry a prvky pantomimy
- hry kontaktné

- hry rozvíjející mimojazykovou komunikaci a skupinové cítění
- hry na rozvíjení plynulosti řeči a slovní komunikaci

Valenta (1997, s. 79) utřídil metody a techniky a rozdělil je takto:

- **metoda plné (úplné) hry,**
- **metody pantomimicko-pohybové,**
- **metody verbálně zvukové,**
- **metody graficky písemné,**
- **metody materiálůvě věcné.**

Součástí dramatické výchovy je i slovní reflexe zážitků a zkušenosti z her, cvičení a improvizací, i následné rozhovory a diskuse ke zvolenému tématu.

1.5.4 HRA

„...u mužů to bývá častěji. V hloubi duše nepřestanou nikdy být kloučky. Proto nadělají v životě tolik věcí, že si vlastně hrají. Proto dělají věci tak vášnivě a soustředěně, že je to vlastně hra, nemyslíte?“(Karel Čapek)

Hra je jedním ze způsobů, kterým dítě vyjadřuje vlastní interpretace reality, postoje k sobě samému i okolnímu světu. Vágnerová (2012) rozděluje hru na symbolickou a hru tematickou.

Symbolická hra poskytuje dítěti vyrovnat se s realitou, která je pro něj zatěžující, kterou nechápe. Prostřednictvím této hry si může splnit přání, která jsou ve skutečnosti nesplnitelná. Pomáhá mu problematickou skutečnost zpracovat podle svého.

Piaget (1997, s. 57) považuje symbolickou hru za vrchol dětské hry. Stejně jako Vágnerová mluví o tom, že se dítě musí neustále přizpůsobovat prostředí, světu, a to nejen sociálnímu, ale i fyzikálnímu. Na rozdíl od dospělého, který se prostředí celkem dobře přizpůsobuje, dochází při přizpůsobování (adaptaci) dítěte k neuspokojování jeho citových a intelektuálních potřeb. Dále říká, že: *„Pro jeho citovou a intelektuální rovnováhu je tedy nezbytné, aby mohlo vykonávat činnosti, které by nebyly motivovány adaptací ke*

skutečnosti, ale naopak asimilací skutečnosti k sobě samému, bez nátlaku a sankcí. A právě hra přeměňuje skutečnost tím, že ji víceméně zcela asimiluje potřebám „já“.

Tematická hra, nebo také hra na něco, umožňuje dítěti procvičovat si budoucí role. Prostřednictvím této hry dítě prožívá různé sociální role, které mohou být pozitivní, ale i negativní. Poskytuje mu možnost rozlišovat a vnímat své osobnostní vlastnosti.

V pedagogickém slovníku je hra definována takto:

„Hra je forma činnosti, která se liší od práce a učení. Člověk se hrou zabývá po celý život, avšak v předškolním věku má specifické postavení – je vůdčím typem činnosti. Hra má řadu aspektů: aspekt poznávací, procvičovací, emocionální, pohybový, motivační, tvořivostní, fantazijní, sociální, rekreační, diagnostický, terapeutický. Zahrnuje činnosti jednotlivce, dvojice, malé skupiny i velké skupiny. Existují hry, k jejichž provozování jsou nutné speciální pomůcky (hračky, herní pomůcky, sportovní náčiní, nástroje, přístroje). Většina her má podobu sociální interakce s explicitně formulovanými pravidly (danými dohodou aktérů nebo společenskými konvencemi). Ve hře se mnoho pozornosti věnuje jejímu průběhu (hry s převahou spolupráce, s převahou soutěžení). Výchozí situace, průběh a výsledky některých her lze formalizovat a rozhodování aktérů exaktně studovat. Těmito otázkami se zabývá speciální matematická disciplína – teorie hry.“ (PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, 2003, s. 75).

Houška (1991, s. 64) nesouhlasí s tím, že se mnoho lidí domnívá, že hra je výlučně činností pro děti. Uvádí, že o nic menší hrou, než je hra dětská, je například móda, umění či politika, s tím rozdílem, že u toho nebývá legrace. Říká, že: *„hry dospělých jsou hrány s cílem ovlivnit a změnit své okolí, děti jsou hrány především pro vlastní rozvoj dětí.“*

Z výše uvedených definic tedy vyplývá, že hra je činnost, která přináší dětem (dospělým) radost, uspokojení a je důležitá v socializačním procesu.

Dle formy můžeme hry rozdělit na hry:

- ✓ Funkční či činnostní
- ✓ Konstrukční či realistické
- ✓ Iluzivní

- ✓ Úkolové

1.5.5 DRAMATICKÁ HRA A JEJÍ STRUKTURA

Pohybujeme se v oblasti DV, proto je možné vysvětlit i pojem dramatická hra. Dramatická hra je jednou z metod DV. Její realizace může probíhat v rovině simulace, alternace, charakterizace. Jestliže chceme dramatickou hrou dosáhnout stanovených cílů, musí mít určitou strukturu a stavbu. Rozlišujeme dramatické hry bez dramatického děje. Ty mají většinou funkci seznamovací, ověřovací a problém s její stavbou není náročný. Naproti tomu dramatické hry s dramatickým dějem mají stavbu a strukturu složitější a náročnější.

Stavba dramatické hry s dramatickým dějem:

- **Expozice**, jinými slovy uvedení do děje.
- **Kolize**, neboli zařazení dramatického prvku.
- **Krize** – vyvrcholení dramatu
- **Peripetie** – obrat a možnosti řešení
- **Katastrofa a závěrečná katarze** – rozzuzlení a očista (Bláhová, 1996).

1.5.6 RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A DRAMATICKÁ VÝCHOVA

Zákonem 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školským zákonem), ve znění pozdějších předpisů, se předškolní vzdělávání stává legitimní součástí systému vzdělávání. Představuje počáteční stupeň veřejného vzdělávání organizovaného a řízeného požadavky a pokyny MŠMT. Předškolní vzdělávání je zajišťováno v mateřských školách, lesních mateřských školách a pro děti s odkladem povinné školní docházky v přípravných třídách základních škol.

Úkolem předškolního vzdělávání je rozvoj osobnosti dítěte, podpora jeho tělesného rozvoje a zdraví. Neméně důležitým úkolem je podporovat osobní spokojenost a pohodu dítěte, napomáhat mu v chápání okolního světa. Důležitým úkolem je také motivace

dítěte k dalšímu učení a poznávání, stejně tak mu přibližovat hodnoty a normy uznávané společností.

Pro optimální rozvoj osobnosti je nutné ve vzdělávání předškolního dítěte uplatňovat odpovídající **metody** a formy práce. Jako vhodné se považuje **prožitkové a kooperativní učení hrou a činnostmi dětí**. Tyto hry a činnosti jsou založeny na přímých **prožitcích** dítěte. Dále pak také podporují přirozenou dětskou zvědavost, jeho touhu objevovat, poznávat nové. Ve vzdělávání je třeba využívat přirozeného toku dětských myšlenek a spontánních myšlenek a poskytovat dítěti dostatek prostoru pro spontánní aktivity a jeho vlastní zájmy. Učení dítěte na základě předávání a přijímání hotových poznatků je v předškolním vzdělávání považováno za cestu nevhodnou. V předškolním vzdělávání je uplatňováno situační učení, spontánní sociální učení, aktivity spontánní i řízené, vzájemně provázené a vyvážené. (MŠMT, 2017).

Z výše uvedeného je tedy možno říci, že využití DV, respektive jejich metod, je vhodné a velmi žádoucí ve vzdělávání dětí v předškolním období.

Oblasti vzdělávání předškolního vzdělávání:

1. Dítě a jeho tělo
2. Dítě a jeho psychika
3. Dítě a ten druhý
4. Dítě a společnost
5. Dítě a svět

1.5.7 RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Dramatická výchova je v rámcově vzdělávacím programu (dále jen RVP) pro základní vzdělávání vedena jako doplňující vzdělávací obor. Doplňující vzdělávací obory, ke kterým mimo dramatické výchovy patří také etická výchova, filmová/audiovizuální výchova, taneční a pohybová výchova. Tyto doplňující vzdělávací obory nejsou povinnou součástí základního vzdělávání a jako povinný či volitelný předmět je můžeme využívat pro některé nebo všechny žáky.

Součástí RVP pro základní vzdělávání jsou také průřezová témata. Tato témata jsou, na rozdíl od doplňujících vzdělávacích oborů, pro základní vzdělávání povinná. Patří mezi ně Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického člověka, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova. Všechna tato uvedená témata je škola povinná zařadit do vzdělávání na prvním stupni i na stupni druhém. Škola může témata využít jako samostatný předmět, projekt, seminář apod., nebo integrovanou součást vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu. (MŠMT, 2017)

Mezi průřezová témata, která mají svým smyslem k doplňujícímu vzdělávacímu oboru DV velmi blízko je Osobnostní a sociální výchova.

„Tyto dvě blízké si výchovy sice nejsou totožné, každá má svou specifiku, ale ve velké míře se překrývají a toho lze ve školské praxi využít a samozřejmě přitom získat i některé kompetence, neboť jak v osobnostní a sociální výchově, tak i v dramatické je hlavním učivem žák.“ (Machková, 2013, s. 9)

1.6 POHÁDKA

K vytvoření návrhu činností prvních školních dní jsem využila pohádku, proto je na místě vysvětlit co je pohádka, s jakými druhy a typy se můžeme setkat.

Vedle říkadla a povídky patří pohádka mezi základní žánry literatury pro děti.

*„Pohádky odpovídají typickému způsobu uvažování a prožívání předškolních dětí. Pohádkový děj bývá zjednodušený a řídí se **jednoznačnými pravidly**: dobro zvítězí a zlo je potrestáno. Skutečnost je zde prezentována jasně a srozumitelně, popřípadě i jako méně ohrožující. Pohádkový svět má požadovanou strukturu a řád. Takový svět se jeví bezpečný, protože se v něm lze snadno orientovat a lze se na něj spolehnout. I když jsou pohádky zjednodušenými příběhy, pomáhají dětem pochopit fungování skutečného světa, jsou abstrakcí obecných situací a vztahů. Pohádky přispívají k vymezení dětské identity, uspokojují potřebu **ztotožnění s hrdinou**, což je často postava, která má podobné problémy.“* (Schiederová, 2000, in Vágnerová, 2012, s. 190).

Rozlišujeme pohádku **lidovou a autorskou**.

Lidová pohádka je zcela smyšlený útvar ústní lidové slovesnosti, kde hrdina překonává překážky, dobro vítězí nad zlem, kde vystupují nadpřirozené postavy, vyskytují se kouzla či kouzelné předměty. Neznáme místo ani čas, pohádky začínají slovy: Bylo, nebylo, za devatero horami, za devatero řekami apod.

Typy lidových pohádek:

1. Kouzelné

Jejich obsahem je magie, můžeme je také označit jako fantastické.

2. Zvířecí

Jednajícími postavami jsou zde zvířata, která jednají jako lidé. Mají podobné charakteristické rysy jako zvířata v bajce (vlk hloupý a zlý). Vyústěním takové pohádky je výchovné ponaučení. Mezi takový typ pohádek patří pohádky například O Budulínkovi, O Smolíčkovi, O Červené Karkulce. V těchto pohádkách se jako nositelem děje objevuje nejen zvíře, ale také dítě. K tomuto typu pohádek můžeme také zařadit tzv. pohádky kumulativní, ve kterých se v jednoduchém ději přidávají nové postavy, nebo situace s tím, že ty předchozí se vždy opakují. Příkladem takové pohádky je pohádka O veliké řepě, O kohoutkovi a slepičce.

3. Legendární

Jedná se o příběhy biblických postav například Svatý Petr, Jidáš, Ježíš.

4. Novelistické

Tyto pohádky můžeme nazývat také jako pohádky realistické. Jak už název napovídá, novelistický typ pohádky má blíže k povídce, a to v námětech i zpracování. Je zde omezena kouzelnost, nositelem děje je většinou obyčejný člověk. Přítomen bývá také sociální prvek. V dětské četbě se objevuje její žertovná poloha, vysmívající se lidské hlouposti či nadutosti.

Mezi sběratele lidových pohádek patří například Karel Jaromír Erben, Božena Němcová, Václav Říha, Jaromír Jech. Tito autoři látku sebrali a zadaptovali. Adaptaci můžeme rozdělit na klasickou nebo autorskou. V případě klasické adaptace se autor snaží zachovat skutečný sebraný příběh a zachovat tím jeho folklórní autentičnost. Jeden z nejznámějších

autorů klasické adaptace pohádky je Karel Jaromír Erben. Autorský adaptátor látku také sebere, ale na rozdíl od klasického, příběh více rozvíjí, přidává něco svého.

Autorská pohádka

Autorská pohádka navazuje na všechny typy lidové pohádky. Na rozdíl od pohádky lidové má svého autora, který je původcem děje. Je psána prózou i veršem, zachovává si principy pohádky, ale přejímá postupy jiných prozaických žánrů jako je povídka či román. Autorem první české původní pohádky pro děti je Jan Karafiát. Nazval ji „*Broučci: pro malé i velké děti*“ a obraz rodinného života zde přenesl do světa svatojánských mušek.

Od pohádky klasické se liší svým obsahem, námětem, výstavbou a jazykovými prostředky. Neřeší pouze rozpory dobra a zla, zobrazuje také problémy dnešních dětí. Některé z nich jsou plné kouzel, jiné mají humor a vtip, nebo také nonsensové situace. Autorské pohádky vznikaly již ve středověku, nejčastěji zpracováním nějakého známého díla.

Mezi významné autory autorských pohádek patří Karel Čapek, Josef Čapek, Josef Lada, Ondřej Sekora, Vítězslav Nezval, Václav Čtvrtek, Jan Werich, Daisy Mrázková, Ota Hofman či Miloš Macourek. (Gebhartová, 1987)

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI

Cílem praktické části diplomové práce je vytvoření, realizace a zhodnocení plánu vyučování prvního školního týdne v malotřídní škole. Podrobný plán je vypracovaný pro žáky třídy, ve které probíhá výuka žáků prvního a druhého ročníku.

Hlavními úkoly a cíli prvních dní školní docházky, které jsem si stanovila, je seznámit děti s novým prostředím, kolektivem, pravidly a celkovým chodem školy. Za neméně důležité také považuji navodit příjemnou a přátelskou atmosféru tak, aby se škola, školní třída stala místem, kam chodí děti rády a s důvěrou, kde se jim líbí a kde se cítí bezpečně. Ke splnění těchto úkolů a cílů mohou být metody dramatické výchovy vhodné a nápomocné. V plánu jsou metody dramatické výchovy propojeny s učivem prvních školních dní, ale také s prvním školním dnem, seznamováním se se školním řádem, nastavením pravidel třídy.

Pro úspěšný a příjemný začátek školního roku jsem použila pohádku Červená Karkulka.

2.2 MALOTŘÍDNÍ ŠKOLA

„V českém vzdělávacím systému se ze zákona vymezují malotřídní školy jako takové základní školy, v nichž jsou alespoň v jedné třídě vyučováni žáci z více ročníků. (Průcha, 2004, s. 52). Malotřídní školy jsou většinou zřizovány na venkově, kde se v důsledku nedostatečného počtu žáků nedaří naplnit samostatné třídy 15 žáky pro každý z pěti ročníků. Jedná se o typ neúplně organizované základní školy pouze s jedním stupněm. Přestože v malotřídní škole musí být 13 žáků ve třídě, lze vzhledem k nízkému počtu dětí ve spádové oblasti udělit výjimku. Malotřídní školy nejsou pouze jedním z článků vzdělávacího systému, ale působí i jako kulturní a společenská centra. Většina těchto škol přispívá i k obohacování volného času venkovských dětí i ostatního obyvatelstva obcí.

Cíle i úkoly malotřídních škol odpovídají cílům a úkolům školám plně organizovaných. Ani obsah učiva, učební materiály či učebnice se nijak neliší. Odlišnosti můžeme spatřovat

v organizaci výuky či ve výchovně vzdělávacích formách. Jelikož musí učitel malotřídní školy při vyučování zaměstnat všechny žáky, je především příprava na vyučování velice náročná.

Žáci těchto škol jsou velmi často vystavováni příležitostem spolupráce ve vyučování, respektu k ostatním. Jsou častěji vedeni k individuální práci. Třídy bývají početně malé, vyučující se tak může více věnovat jednotlivým žákům individuálně. Vyučování v těchto zařízeních vede žáky ke spolupráci a k rozvoji komunikace. Ve věkově smíšených třídách se mohou mladší žáci učit od starších. Učitelé bývají také v užším kontaktu s rodiči.

Mezi jednu z největších nevýhod těchto zařízení patří ta skutečnost, že jejich provoz znamená pro zřizovatele, tedy obec, jistou ekonomickou zátěž. Obce jsou nuceny spolupodílet se vyššími náklady na provoz, což bývá v případě nepříznivého rozpočtu obce častým a významným problémem. Tato skutečnost se pak stává jedním z argumentů pro zrušení těchto malých venkovských škol.

Další nevýhodou bývá neúplné nebo zastaralé zařízení, jakými jsou například tělocvičny. Součástí těchto škol jsou malé tělocvičny, některým z nich pak úplně chybí. Nevýhodu pro takové školy může znamenat i dopravní obslužnost obce, ve které se zařízení nachází. Mnohdy musí být začátek či konec vyučování podřízen době příjezdu a odjezdu prostředků hromadné dopravy. Poté je na obci, obecních zastupitelstvech, jakým způsobem tuto nepříznivou situaci s dopravci řeší. Problémy s dopravní obslužností může obec vyřešit zajištěním vlastní automobilové dopravy.

Jednou z posledních nevýhod, kterou zde uvedu, a která je úzce spjata se samotným provozem školy malotřídního typu, je všeobecný nezájem učitelů v takovém typu zařízení pracovat. Mnohé takové školy pak nemají kvalifikované učitele.

2.2.1 MALOTŘÍDNÍ ŠKOLA VALEČ

První zmínky o škole Valeč pochází již z roku 1818. Dokladem její hluboké historie je dochovaná školní kronika, ve které je první zápis z roku 1922. O založení české školy ve Valči se zasloužil Adolf Dobner z Plzně, který své panství pronajímal českým deputátníkům. Ti posílají své děti do německých škol. V červenci začíná Dobner

připravovat předběžný soupis českých dětí a žádá o povolení otevřít českou školu. Jeho žádosti je vyhověno a 5. září roku 1922 se ve Valči otevírá česká škola, kterou v počátku navštěvuje 25 žáků. Jako učebna sloužil společenský sál místního hostince. V následujícím školním roce již tuto školu navštěvuje 32 žáků. V dalších letech byla zřízena i školní knihovna se 450 knihami. Dne 1. 9. 1926 přicházejí do školy žáci, kteří přestupují i z německé školy. Z celkového počtu 29 žáků umí pouze 5 mluvit česky. V tomto školním roce se poprvé vyučovalo náboženství a ruční práce. V roce 1930 je při škole zřízeno i stravování. V následujícím roce se škola stěhuje z hostince do jedné z budov, které patří k zámku. V roce 1935 se místní učitel, pan Formánek, snažil o otevření české mateřské školy. Jelikož majitel místního panství neposkytl žádné prostory, mateřská škola nakonec otevřena nebyla.

V období 2. světové války je učitelem zdejší školy pan Hoffman, který po celou dobu války do školní kroniky podrobně zapisoval. Česká škola byla na začátku války uzavřena, pan učitel se loučí s Valčí, dětmi a rukuje do slovenské armády. Po celou dobu držel kroniku školy u sebe a to i v účasti v bojích.

Po válce, v roce 1946, vzniká ve Valči měšťanská škola, obecní škola i škola mateřská. Po zápisu bylo přijato celkem 24 dětí. V roce 1950 byla provedena celková rekonstrukce školy. V následujícím školním roce je škola rozdělena na národní s 59 žáky, střední školu se 46 žáky a na školu mateřskou s 23 dětmi. Jako snad nejmenší škola v Čechách byla v roce 1953 zařazena do sítě osmiletých škol. V té době měla škola 2 třídy. Jednu třídu navštěvovali žáci prvního stupně a druhou žáci druhého stupně. V roce 1956 je ve Valči v prostorách zámku zřízen dětský domov, což byl pro zdejší školu historický zlom. Z dětského domova bylo do školy přiřazeno 59 dětí. Škola se zvětšuje a třídy jsou rozmístěny po celé obci. Ve školním roce 1957/1958 navštěvuje tuto školu již 187 žáků. Počet žáků se v průběhu let měnil, maximální počet navštěvujících žáků byl 220. V roce 1972 byl naopak počet žáků tak malý, že hrozilo uzavření druhého stupně. V roce 1976 dětský domov vyhořel. Pro školu toto neštěstí znamenalo velkou změnu. Děti byly rozmístěny do jiných dětských domovů. Školu navštěvovaly pouze místní děti, čímž klesl počet žáků na 24. Byl tak zrušen druhý stupeň a škola byla rozdělena na dvě třídy. Jedna zastupující první až třetí ročník zůstává ve Valči, čtvrtý a pátý ročník je převeden do blízké Vrbice. V roce 1978 se škola opět spojuje a ve školním roce 1988/1989 je slavnostně

otevřena nově opravená budova školy, ve které sídlí dodnes. (Školní kronika Č. Z. Školy národní ve Valči).

Současná škola ve Valči je neúplná základní škola s pěti ročníky ve dvou třídách. Jednu třídu tvoří žáci prvního a druhého ročníku. Zřizovatelem školy je obec Valeč. Naše škola je samostatná budova s vlastní kotelnou, nacházející se v centru obce. V přízemí budovy se nachází vstupní hala, školní jídelna, mateřská škola i s ložnicí, šatny, sociální zařízení. V přízemí je dále malá tělocvična, kterou využívají jak děti MŠ, tak i žáci ZŠ. V prvním patře najdeme ředitelnu, kabinet, dvě třídy, školní družinu a sociální zařízení.

Pedagogický sbor tvoří ředitelka školy, která je zároveň třídní učitelkou žáků prvního a druhého ročníku, paní učitelka pro třetí až pátý ročník, vychovatelka školní družiny a dvě učitelky mateřské školy. Dalšími zaměstnanci jsou školnice, kuchařka, kotelník a řidič v jedné osobě. V letošním školním roce školu navštěvuje 20 žáků, z toho 9 prvního a druhého ročníku a 11 třetího, čtvrtého a pátého ročníku. V mateřské škole je přihlášeno 20 dětí. Vzhledem k nízkému počtu žáků musela škola správním úřadu v Karlových Varech doložit zastupitelstvem schválenou výjimku z počtu žáků. Již před sedmi lety zřizovatel pořídil škole mikrobus, kterým svážíme děti z okolních vesnic a snažíme se tak docílit většího počtu žáků. Přesto existují důvody (o některých jsem se zmínila výše) a rodiče své děti přihlašují do „velké školy“. Škola dále disponuje travnatým prostorem před budovou s herními prvky (houpačky, skluzavka, kolotoč). Tento travnatý prostor lemují květinové záhonky, o které se v rámci hodin pracovních činností žáci starají.

Zařízení školy je zastaralé, proto se ve spolupráci s obecním úřadem snažíme školu postupně zrekonstruovat. V současné době máme zrekonstruovanou kuchyň a nově i kotelnu. V loňském školním roce se podařila rekonstrukce sociálního zařízení využívaného především dětmi mateřské školy, jedna třída byla vybavena novými školními lavicemi a židlemi. Třídy jsou z části vybaveny koberci, na kterých si děti mohou hrát či odpočívat. Třídy, chodby i vstupní halu zdobí ozdobné sítě a provázky, na které si ve spolupráci s učitelkami děti i žáci umísťují své výtvary. Podporujeme tak v dětech pocit, že to jsou právě oni, kdo vytváří příjemné a útulné prostředí. Pravidelně také zdobíme okna, proto i navenek budova působí hravě a vesele.

Cílem práce našeho zařízení je vytvořit typ „rodinné školy“, kam děti rády a bez bázně chodí, kde se dobře cítí. Velmi dobře probíhá komunikace s rodiči, která je pro úspěšnou výchovně vzdělávací činnost důležitá a nezbytná. O činnosti školy informujeme rodiče i veřejnost nástěnkami, různými akcemi i v místním tisku (Valečský týdeník), webové stránky školy jsou velmi zastaralé, v současné době jsou prováděny kroky k jejich aktualizaci. Děti a žáci naší školy se zapojují do společenských a kulturních akcí, které pořádá obec. Například každoroční „Slavnost květů“, rozsvěcení vánočního stromu, vítání občánků, stavění máje. Naopak zase škola pořádá různé aktivity, ke kterým se snaží přilákat nejen rodiče, ale také širší veřejnost. Jako příklad uvedu „dlabání dýní“, pečení perníčků a výrobu předmětů s vánoční tematikou, pořádání vánočního jarmarku, hledání velikonočního zajíčka, výlety, spaní ve škole. Děti i žáci pravidelně navštěvují místní knihovnu, zámek, zámecký park. Momentálně spolupracujeme s odborníky na vytvoření plánu, který se stane podkladem pro zapojení se do projektu Šablony II.

2.2.2 PRVNÍ TŘÍDA ZŠ VALEČ

V letošním školním roce navštěvuje první třídu 9 žáků. Jedna dívka a dva chlapci jsou žáky prvního ročníku a dvě dívky a čtyři chlapci jsou žáky ročníku druhého. Kromě jednoho chlapce prvního a jednoho chlapce druhého ročníku, navštěvovali všichni žáci první třídy v našem spojeném zařízení mateřskou školu, ve které jsem do loňského školního roku jako učitelka pracovala. Pro mě i tyto žáky představuje tato skutečnost velkou výhodou. Naše vzájemná známost jistě jejich adaptaci na školní prostředí usnadní.

Jednou z náplní práce učitelky v mateřské škole je příprava dětí předškolního věku na školu. Cílem přípravy je rozvoj všech důležitých schopností a dovedností dítěte, které jsou nezbytné pro úspěšné zvládnutí čtení a psaní. Mezi ně můžeme zařadit například rozvoj grafomotoriky, jemné motoriky ruky a s ní spojený správný úchop kreslicího a psacího náčiní, rozvoj sluchového a zrakového vnímání, prostorového vnímání.

V průběhu studia vysoké školy jsem se naučila jakým způsobem na jejich rozvoji pracovat.

S ohledem na tuto skutečnost by se dalo říci, že jsem si většinu žáků prvního i druhého ročníku sama připravila. Myslím, že pro úspěšnou adaptaci žáků prvního ročníku je velkou výhodou osobní zkušenost jejich učitelky s prací v mateřské škole.

2.3 METODICKÝ NÁVRH PLÁNU ČINNOSTÍ NA PRVNÍ ŠKOLNÍ TÝDEN V MALOTŘÍDNÍ ŠKOLE

2.3.1 VZDĚLÁVACÍ CÍLE

- Kognitivní
 - žák zná jména svých spolužáků, učitelky
 - na základě svých schopností a dovedností žák vypráví pohádku
 - na základě svých schopností a dovedností žák dokáže seřadit čísla 1 – 10
 - žák zvládá operaci sčítání v oboru přirozených čísel do 10
 - žák dokáže třídit předměty dle uvedených kritérií
 - žák rozlišuje pojmy nahoře, dole, vpravo, vlevo, uprostřed
 - na základě opakování žák reprodukuje, recituje báseň
 - na základě hry a názorné demonstrace žák dokáže pojmenovat zvířata žijící v lese
 - na základě hry žák pojmenuje části lidského těla
 - na základě praktické ukázky žák rozlišuje prózu a poezii
- Afektivní
 - žák zná svá práva a povinnosti
 - žák dodržuje pravidla třídy
 - žák se chová ohleduplně ke svým spolužákům
 - žák plní zadané úkoly
 - žák spolupracuje ve skupině na společném díle
 - žák dokáže projevit vlastní názor, respektuje názor druhých

- žák respektuje pěvecké schopnosti a dovednosti druhých
- žák přijímá pravidla hry
- žák srozumitelně formuluje vlastní myšlenky
- Psychomotorický
 - na základě svých schopností a dovedností doprovází básničku pohybem
 - žák se bezpečně pohybuje ve třídě, škole
 - žák se dle instrukcí dokáže seřadit
 - žák dle pokynů vybarvuje obrázky
 - žák dodržuje správný úchop kreslicího náčiní
 - žák používá jednoduché hudební nástroje, dokáže je pojmenovat
 - pomocí pantomimy vyjadřuje základní emoce, rozpozná je v chování druhých
 - žák zvládá základy správného tvoření dechu, hlasu
 - za pomoci učitele reflektuje svůj zážitek z poslechu hudby
 - žák správně artikuluje
 - žák vstupuje do jednoduchých rolí
 - spolupracuje na tvorbě jevištní situace, prezentuje ji před ostatními, sleduje prezentaci spolužáků

2.3.2 KLÍČOVÉ KOMPETENCE

- k učení
 - poznává smysl a cíl učení
 - projevuje ochotu dále se vzdělávat
 - získané informace využívá v procesu učení, praktickém životě
- k řešení problémů

- s využitím vlastního úsudku a zkušenosti rozpozná problémové situace, promýšlí a plánuje řešení problému
- k řešení problému volí vhodné způsoby
- uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí, svá rozhodnutí si dokáže obhájit
- komunikativní
 - vhodně reaguje na promluvy druhých, zapojuje se do diskuse
 - výstižně vyjadřuje své názory a myšlenky
 - aktivně se zapojuje do společenského dění
- sociální a personální
 - spolupracuje ve skupině, vytváří pravidla práce ve skupině, přijímá nové role
 - při jednání s druhými se chová ohleduplně a s úctou, svým chováním a jednáním se podílí na příjemné atmosféře
 - chápe důležitost spolupráce ve skupině, respektuje názory druhých
- občanské
 - zná svá práva a povinnosti
- pracovní
 - při používání materiálů, nástrojů a vybavení dodržuje vymezená pravidla
 - adaptuje se na změněné pracovní prostředí

2.3.3 VYUČOVACÍ METODY

- Obecné
 - informačně – receptivní
 - názorně – demonstrační
 - praktické – nácvik pohybových a pracovních dovedností
 - motivační

- Dramatické výchovy
 - pantomima, narativní pantomima
 - hry s pravidly
 - improvizace
 - učitel v roli
 - hra v roli, skupinová role
 - práce s kostýmem
 - práce s loutkou – maňáskem
 - živé obrazy

2.4 ADAPTAČNÍ TÝDEN V ZŠ VALEČ

2.4.1 PRVNÍ ŠKOLNÍ DEN

1. Vyučovací hodina

V tento, pro všechny zúčastněné, slavnostní den přivítám ve třídě žáky, jejich rodiče či prarodiče. Pocit slavnostního dne u žáků celé školy umocňuje také přítomnost pana starosty, který první školní den školu pravidelně navštěvuje a přeje všem žákům mnoho školních úspěchů, radosti a spokojenosti.

Po odchodu pana starosty žáky prvního i druhého ročníku stručně seznámím s průběhem školního roku a obsahem učiva. Před samým koncem povídání nechám upadnout na zem tužku tak, abych se musela sehnout pod stůl. Celou situaci slovně doprovodím, například: *„Děti, tady pod stolem je někdo schovaný! Jste zvědavý, kdo to je?“* Pod stolem je maňásek, kterého zvednu a ukážu dětem. Jelikož je to maňásek holčičky s červeným oblečením a červeným čepečkem, žáci jistě poznají, že je to Červená Karkulka. Červené Karkulce propůjčím hlas a řeknu: *„Dobrý den děti, já se jmenuji Červená Karkulka a přišla jsem se na vás podívat. Moc se mi tady líbí. Mohla bych tady s vámi pár dní zůstat? Děti budou jistě souhlasit. Maňáska posadím na stůl, tak aby na něj všichni viděli, a dětem*

rozdám omalovánku Červené Karkulky. Dobu, kdy děti budou vybarvovat obrázek, věnuji předávání potřebných informací rodičům.

„Hlavní náplní prvního týdne bude vzájemné pozvolné seznamování, vytvoření našeho vlastního „třídního řádu a pravidel“ a také se naučíme základní školní orientaci.“

Školní docházka také vyžaduje určitou materiální vybavenost žáků, proto rodičům předám krátký seznam potřebných pomůcek, kterými by měli své děti do konce týdne vybavit.

- cvičební úbor na tělesnou výchovu
- ručník
- kufřík s pomůckami na výtvarnou výchovu (vodové barvy, štětce, lepidlo, nůžky, barevné papíry, čtvrtky)
- penál vybavený pastelkami, tužkami, ořezávkem a gumou
- desky na písmenka
- balení papírových kapesníků
- šťávu, čaj, hrneček, kelímek (není povinné)

Rodiče budu dále informovat, že notýsky, které děti dostanou, budou sloužit nejen pro hodnocení, ale také ke komunikaci mezi námi. Rodiče ujistím, že korespondence v notýsku bude soukromá. Také jim předám telefonní číslo, na kterém mě mohou v případě dotazů, nejasností kontaktovat.

Vybarvené obrázky dají děti na stůl k Červené Karkulce a ta jim za odměnu dá z košíku koláč.

Evaluace prvního školního dne:

Netradiční zahájení školního roku s využitím maňásků žáky i rodiče příjemně překvapilo. Žáci Červenou Karkulku poznali, s její přítomností ve třídě ochotně souhlasili. Žáci, kteří v našem spojeném zařízení navštěvovali mateřskou školu, byli příjemně překvapeni, když zjistili, že budu jejich učitelka i ve škole.

Po dobu předávání informací rodičům žáci vybarvovali obrázek.

2.4.2 DRUHÝ ŠKOLNÍ DEN

Téma: Seznámení se s kolektivem třídy, jednotlivými místnostmi školy, vytvoření pravidel třídy, pohádka Červená Karkulka

Vzdělávací cíl:

- **Kognitivní**
 - žák zná jména spolužáků, učitelky
 - na základě poslechu dokáže žák dle svých schopností a dovedností vyprávět pohádku
 - na základě hry žák pojmenuje místnosti školy
- **Afektivní**
 - žák dodržuje pravidla bezpečnosti
 - žák dodržuje pravidla třídy
 - žák přijímá pravidla hry
 - žák zná svá práva a povinnosti
- **Psychomotorický**
 - žák básničku na základě svých schopností a dovedností doprovází pohybem
 - žák se bezpečně pohybuje ve třídě, ve škole
 - pomocí pantomimy vyjadřuje základní emoce, rozpozná je v chování druhých

Vzdělávací oblasti:

Český jazyk a literatura

Člověk a jeho svět

Pomůcky:

- pohádka Červená Karkulka (příloha č. 1)
- maňásek Červené Karkulky

- kartičky s iniciálami žáků
- klubíčko vlny, nebo jiný předmět k posílání v kruhu
- čepice (průvodčí)
- kartičky (jízdenky)
- razítka

Průběh vyučování:

1. Vyučovací hodina

Seznámení s příběhem, pohádkou „Červená Karkulka“

Žáci se pozdraví s učitelkou a pohodlně se usadí na koberci. Učitelka přečte celou pohádku.

Po přečtení pohádky učitelka pokládá žákům otázky:

- Jak se jmenuje pohádka, hlavní postava pohádky?
- Jaké postavy v pohádce vystupují?
- Kam a proč šla Červená Karkulka?
- Koho po cestě potkala, co cestou dělala?
- Co se stalo v chaloupce?
- Kdo je zachránil?

Hra na jména, vlastnosti

Po zodpovězení otázek a společném vyprávění pohádky učitelka přečte začátek pohádky (původ jména Červená Karkulka). Žáci sedí na koberci v kruhu spolu s učitelkou, která má v jedné ruce maňaska Červené Karkulky a v druhé klubíčko vlny, které si budou kutálet. Žák, ke kterému se klubíčko dokutálí, řekne své jméno, a co dělá, nebo nedělá rád. Hru začne učitelka. Učitelka propůjčí svůj hlas maňaskovi a v roli Karkulky se hry zúčastní také. Poté žáci dostanou kartičku, na kterou napíšou začáteční písmena svého jména a příjmení.

V případě potřeby žákům prvního ročníku pomohou žáci ročníku druhého. Učitelka i maňásek mají také svou kartičku s iniciálami. Žáci mají za úkol říci, jací jsou, nebo jací by chtěli být (vlastnost). Slova, která charakterizují jejich vlastnost, musí začínat písmeny, které má žák napsané na kartičce. Aktivitu opět zahájí učitelka. Nejprve mluví sama za sebe a poté za Karkulku. (například M - milá, P - pracovitá, Č - čiperná, K - krásná). Poté mluví žáci. Pořadí v jakém budou odpovídat, nechá učitelka na žácích samotných. Žákům, kterým se nedaří, učitelka nápovědnými otázkami pomáhá.

Zhodnocení aktivit:

Žáci čtení pohádky pozorně poslouchali, na kladené otázky týkající se děje pohádky se zájmem odpovídali. Bylo třeba žákům vysvětlit, aby mluvili postupně a neskákali si vzájemně do řeči. Při posílání klubíčka a vzájemném představování byli žáci pozorní, sami dokázali posílat klubíčko tak, aby se vystřídali všichni, i Karkulka. Aktivita s kartičkami byla pro některé žáky obtížná. Vymyslet vlastnost s počátečním písmenem E nebylo jednoduché. Navrhla jsem slovo empatická, význam slova jsme si společně vysvětlili. Žák druhého ročníku navrhl, abychom si kartičky vyměnili a hru si zahráli ještě jednou. Hru jsme tedy zopakovali, žáci si již v odpovědích byli jistější, nacházeli nová slova.

Hra „Pantomima se jmény“ (Smith, 2011, s. 59)

Žáci i učitelka se chytí za ruce a vytvoří kruh. Učitelka řekne žákům, že si zahrají „Hru na jména“. Dobrovolník, nebo učitelka se postaví doprostřed kruhu a říká: „*Ahoj, ahoj, já jdu k vám, jmenuji se (jméno) dívejte se, co dělám?*“ Nyní žák udělá jednoduchý pohyb tělem. Po skončení říkanky například zamává rukama jako letící pták. Na to ostatní zareagují slovy: „*Ahoj, ahoj My to taky umíme!*“ Nyní bude celá skupina napodobovat žáka stojícího uprostřed. Hru začíná žák, který se sám přihlásí. Po skončení říkanky bude rukama, nohama nebo celým tělem dělat jednoduché pohyby. Může točit pažemi do kruhu, tleskat nebo se otáčet na místě. Žákům zdůrazníme, že je třeba předvádět jen to, co ostatní budou schopni napodobit. Aby byla hra obtížnější, mohou žáci, kteří se dobrovolně přihlásí, kombinovat pohyby dvěma nebo více částmi těla, například tleskání

za současného otáčení tělem. Lze vyzkoušet i složitější činnosti, jakými jsou například taneční kroky.

Zhodnocení aktivity:

Hru jsem zahájila já, žáci byli velmi aktivní, naučit se jednoduchou říkanku pro ně nebyl problém. V některých chvílích hru doprovázel smích.

Hra „Zrcadlo“ (Šimanovský, s. 68)

Žáci se postaví naproti sobě ve vzdálenosti dvou tří kroků. Dohodnou se, kdo z nich bude „skutečný“ a kdo „zrcadlo“. Kdo je „skutečný“, začne pak (zpočátku jen hlavou) dělat různé pohyby a měnit výrazy tváře. „Zrcadlo“ naproti němu to všechno po něm hned věrně opakuje, napodobuje. Po chvíli se přidají pohyby rukou a horní poloviny těla. Nakonec se začnou měnit i postoje, pohybuje se celým tělem. Zrcadlo má za úkol všechno co nejpřesněji odrážet „zrcadlit“. Po chvíli se úlohy vymění. Při hře se nemluví, jedná se mlčky. Lze také projevovat různé pocity – smutek, obavy, hněv a radost, bláznivé veselí, soucit atd.

Zhodnocení aktivity:

Aktivitu jsem opět zahájila já s prvním dobrovolníkem. Zpočátku žákům činilo problém dodržet pravidlo, že se u činnosti nemluví. Hru jsme na přání žáků několikrát opakovali, vymýšleli stále nové pohyby, i s vyjádřením různých pocitů neměli větší problém.

2. Vyučovací hodina**Pravidla třídy**

Učitelka pokračuje ve čtení pohádky do místa, kde maminka Červené Karkulce říká: *„To ti povídám, nikde se nezdržuj. Jdi hezky rovně a neodbíhej z cesty. Mohla bys upadnout, láhev rozbít a babička by pak neměla nic. Karkulka slíbila, že všechno udělá, jak maminka říkala.“*

Učitelka žákům zdůrazní, že Karkulka měla dodržet určité pravidlo. Tím navodí atmosféru pro další aktivitu, jejímž cílem je seznámení žáků se školním řádem a vytvoření pravidel třídy. Po přečtení školního řádu a vysvětlení jeho obsahu bude následovat společné tvoření pravidel třídy. Učitelka vyzve žáky, aby nejprve sami říkali pravidla, o kterých si myslí, že budou pro ně samotné ve spojení s docházkou do školy důležité. Navržená pravidla učitelka heslovitě zapisuje na tabuli. Učitelka žákům pomáhá, tak aby společně s žáky došla k pravidlům, která má připravená.

Pravidlo č. 1 – Všichni jsme kamarádi, jsme ohleduplní a přátelští

Učitelka vyzve žáky, aby se chytli za ruce a vytvořili kruh, stojí těsně u sebe. Učitelka žákům vysvětlí, že se k tomuto pravidlu naučí básničku s pohybem. Učitelka má v ruce maňáska Karkulky a stojí v kruhu společně s žáky.

Kamarád, kamarád (Sloupová, 2011, s. 21)

<i>„Kamarád, kamarád</i>	(2krát naznačit prstem ve vzduchu úsměv)
<i>„Kamarád, kamarád,</i>	(ukázat prstem na ostatní děti)
<i>to je ten,</i>	(dát si dlaně na hrudník, kde je srdce)
<i>kdo mě má rád.</i>	
<i>Pomůže mi, poradí,</i>	
<i>po vláskách mě pohladí.</i>	(pohladit své dva sousedy po vlasech)
<i>Kamarád, kamarád,</i>	(2krát naznačit prstem ve vzduchu úsměv)
<i>to je ten,</i>	(ukázat prstem na ostatní děti)
<i>koho mám rád.</i>	(dát si dlaně na hrudník, kde je srdce)
<i>Pomůžu mu,</i>	
<i>poradím,</i>	
<i>po zádech ho pohladím.</i>	(pohladit své dva sousedy po zádech)
<i>Všichni jsme tu kamarádi,</i>	(chytit své dva sousedy za ramena)
<i>protože se máme rádi.“</i>	(tato slova děti zakřičí)

Zhodnocení aktivity:

Někteří žáci, kteří navštěvovali v našem spojeném zařízení MŠ, si na básničku vzpomněli. O to byl její nácvik spolu s pohybovým vyjádřením jednodušší. Navrhla jsem, že básničkou budeme začínat každý náš společný školní den, žáci s radostí souhlasili.

Pravidlo č. 2 – Na své spolužáky jsme hodní, pokud něco potřebujeme, řekneme to slušně a potichu

Pravidlo č. 3 – Používáme slušná slova, umíme poprosit i poděkovat, umíme se omluvit

Tato dvě pravidla doprovodí hra Dej sem to pero! (Lisá, 2010 s. 54).

Prostřednictvím krátkých výstupů, v nichž bude hrát učitel a žáci, poukážeme na kontrast mezi nezdvořilým a zdvořilým jednáním a vyjadřováním. Na vyhocených příkladech dvou verzí totožných situací mohou žáci jasněji odhalit, jak škodlivé je pro mezilidskou komunikaci, když se k sobě chovají neslušně či hrubě, a jaké důsledky to má pro jejich vzájemné vztahy.

Příklad:

Učitelka zahraje scénku, při níž si bez dovolení vezme žákovo pero a přitom na něj křikne: „Potřebuju to pero, dej ho sem!“ V dalším výstupu zahraje stejnou situaci, ale s opačným vyzněním: „Prosím tě, mohla bych si od tebe půjčit pero?“

Učitelka vyzve žáky, aby si zvolili vlastní situace, které by chtěli zinscenovat. Vždy musí jít o porovnání slušné a neslušné varianty chování.

V následující debatě se všichni zamýšlejí nad tím, jak rozdílné pocity mají lidé, když je někdo o něco žádá klidnou a slušnou formou, nebo když jim jen rozčileně a hrubě něco přikazuje. Uvažují o tom, jaká je jejich první reakce na takové jednání a v jakém případě raději výzvě vyhoví a kdy ji naštvaně ignorují. Uvědomují si také rozdíl mezi tím, když je o něco požádá učitel, případně jiný dospělý, nebo když se na ně hrubě osopí spolužák.

Zhodnocení aktivity:

Tato hra žáky velmi bavila. Byla jsem překvapená, s jakým zaujetím sami aktivně vymýšleli vlastní situace. V prvních výstupech zvyšovali hlas, někteří křičeli, někteří pro ještě větší

zdůraznění bouchli do lavice. V druhých výstupech naopak mluvili klidně, potichu, jeden žák dokonce při žádosti o uvolnění místa k sezení použil pohlazení spolužáka po ruce. Sami pak hodnotili jednotlivé výstupy, mluvili o svých pocitech, které při hře prožívali. Vysvětlení dalších pravidel proběhne formou rozhovoru. Učitelka klade otázky například: *„Proč je důležité ve hře dodržovat pravidla? Jak se zachováš, když kamarád pravidlo hry poruší? Jaký máš pocit z toho, když ti někdo skáče do řeči a ty nemůžeš dokončit větu, myšlenku? Co všechno se může stát, když nebudeš dodržovat hygienu? Proč nemluvíme s plnou pusou a s jídlem a pitím sedíme u stolu? Je důležité, abychom po sobě uklízeli? Jak by to vypadalo, kdybychom to nedělali?“*

Pravidlo č. 4 – Hrajeme fair play, dodržujeme pravidla hry

Pravidlo č. 5 – Hlásíme se o slovo, vždy mluví jen jeden, necháme domluvit kamaráda

Pravidlo č. 6 – Jsme čistotní, dbáme o svou hygienu, ruce máme stále čisté

Pravidlo č. 7 – Dodržujeme pravidla stolování, s jídlem a pitím sedíme u stolu, mluvíme s prázdnou pusou

Pravidlo č. 8 – Uklízíme po sobě, udržujeme kolem sebe pořádek

Pravidlo č. 9 – Do školy chodíme vždy připraveni, plníme své povinnosti

Zhodnocení aktivity:

I v této části vyučovací hodiny byli žáci aktivní. Probíhala formou příjemného rozhovoru.

Cesta školou s Karkulkou

Učitelka si vezme maňáska Červené Karkulky do ruky a propůjčí jí svůj hlas: *„Děti, vy jste mi slíbili, že s vámi ve škole můžu pár dní zůstat, ale já to tady vůbec neznám. Mohli byste mi celou školu ukázat?“* Žáci budou jistě souhlasit. Učitelka žákům oznámí, že pojedou vlakem (jako), nasadí si čepici a představí se jako průvodčí vlaku. Zeptá se žáků, jestli už někdy jeli vlakem a jestli ví, co je nutné před jízdou vlakem koupit. Rozdá žákům kartičky (jízdenky), vezme si razítka, maňáska Karkulky předá žákům. Společně s žáky a maňáskem se v roli průvodčího vlaku vydá na cestu školou. Ukáže a projde všechny místnosti školy

(ředitelnu, druhou třídu, kterou navštěvují žáci třetího, čtvrtého a pátého ročníku, školní družinu, třídu MŠ, ložnici MŠ, tělocvičnu, šatnu, jídelnu). Učitelka (průvodčí) dá na každé zastávce žákům na jejich kartičky razítko a ptá se, k čemu jednotlivé místnosti slouží, co se v nich dělá. Po návratu do třídy učitelka klade žákům otázky: „*Kolik máš na své jízdence razítek? Pamatuješ si zastávky (místnosti), které jsme projeli?*“ Následně vždy jeden žák pošeptá název místnosti učitelce a pokusí se pohybem ztvárnit činnost, která je pro vybranou místnost charakteristická. Učitelka zdůrazní, že nesmí mluvit. Ostatní žáci se snaží poznat, uhodnout o jakou místnost se jedná.

Zhodnocení aktivity:

Cesta vlakem (školou) se žákům líbila, jejich prožitek jistě umocnila role průvodčího vlaku a skutečnost, že má žák jízdenku.

Evaluace průběhu vyučování:

Žáci se seznámili s pohádkou, příběhem „Červená Karkulka“, za podpory se vzájemně seznámili, společně jsme vytvořili pravidla třídy. Společná práce při tvoření pravidel třídy probíhala ve velmi přátelské atmosféře. Žáci projevovali velikou snahu, jejich podněty jsem heslovitě zapisovala na tabuli. V některých případech se jejich navržená pravidla ztotožnila s těmi, která jsem měla připravená. Fakt, že se na formulaci pravidel aktivně spolupodíleli samotní žáci, považuji pro jejich dodržování a ztotožnění se s nimi, za velmi prospěšné. Žáci se dále seznámili s jednotlivými místnostmi školy, orazítkované jízdenky si odnesli domů.

2.4.3 TŘETÍ ŠKOLNÍ DEN

Téma: Červená Karkulka a květiny

Vzdělávací cíl:

- **Kognitivní**

- žák na základě svých schopností a dovedností dokáže seřadit čísla 1 - 10

- žák zvládá operaci sčítání v oboru přirozených čísel do 10 (druhý ročník)
- žák dokáže třídit předměty dle uvedených kritérií
- žák rozlišuje pojmy nahoře, dole, vpravo, vlevo, uprostřed (první ročník)
- **Afektivní**
 - žák se ke spolužákovi chová ohleduplně
 - žák plní zadané úkoly
 - žák se bezpečně pohybuje ve třídě
 - žák spolupracuje s druhými na společném díle
 - žák srozumitelně formuluje své myšlenky, prezentuje své názory
 - za pomoci učitele reflektuje svůj zážitek z poslechu hudby
 - žák přijímá pravidla hry
- **Psychomotorický**
 - žák se dle instrukcí dokáže seřadit
 - žák dle pokynů vybarvuje obrázky
 - žák správně artikuluje
 - prožitek z poslechu hudby se pokusí vyjádřit malbou

Vzdělávací oblasti

- matematika
- český jazyk a literatura
- hudební výchova
- výtvarná výchova

Pomůcky:

- barevné obrázky květin
- kartičky s počtem květin 1 - 10

- pracovní listy, tužky, pastelky
- temperové barvy, štětce, balicí papír
- červený čepec, šátek
- poslechové skladby na CD

Průběh vyučování:

1. Vyučovací hodina

Ranní kruh: báseň s pohybem „Kamarád, kamarád“

Žáci spolu s učitelkou vytvoří kruh a společně říkají báseň, kterou doprovází pohybem.

Louka plná květin

Učitelka žákům připomene, kde předešlý den ve čtení pohádky skončila a pokračuje ve čtení do místa, kde vlk říká: *„Nevidíš kolem sebe ty krásné kytičky? To teprve by měla babička radost, kdybys jí je natrhala.“ Karkulka si pomyslela: To je pravda, babička má květiny ráda. A začala ty nejkrásnější hledat.“*

(obrázky květin žluté, červené, modré a zelené barvy jsou položeny po celé třídě)

Učitelka si na hlavu uváže červený čepeček (šátek), představí se žákům jako Červená Karkulka a žákům řekne: *„Já jsem Červená Karkulka a natrhala jsem babičce květiny, ale ty se mi po cestě rozsypaly a pomíchaly. Prosím pomozte mi je posbírat a podle barev roztřídit.“* Poté žákům vysvětlí, že květiny jsou poházené po celé třídě a ukáže žákům, na jaké místo mají posbírané a podle barev roztřízené květiny položit. Žákům oznámí, že je po cestě unavená, musí si odpočinout, a proto si lehne, a počká, až budou s prací hotovi. Žáci hledají obrázky květin, třídí je podle barev a ukládají na předem určené místo.

Zhodnocení aktivity:

Tato aktivita vyžadovala pohyb žáků po celé třídě a znamenalo to tak zvýšený hluk. Přesto se žáci snažili pracovat potichu, aby Karkulku nevbudili. Společně jsme kytičky počítali,

žáci počet jednotlivých květin porovnávali. Procvičili jsme tak pojmy méně, více, stejně, žáci druhého ročníků také početní operaci o kolik více nebo méně.

Číselná řada – květiny

Každý žák dostane od učitelky kartičku, na které je nakreslený různý počet květin (1 – 10). Žákům vysvětlí úkol: *„Vaším úkolem je, postavit se do řady tak, aby zde (ukáže místo) stál žák s nejmenším počtem květin na kartičce a řada postupně pokračovala až k žákovi s největším počtem květin na kartičce.“* Dále žáky upozorní na pravidlo této hry: *„Po celou dobu vytváření řady nesmíme promluvit.“* Žákům ponechá dostatečný prostor a čas na splnění úkolu.

Zhodnocení aktivity:

I když je žáků ve třídě devět, záměrně jsem kartiček připravila deset, abych se činnosti spolu s Karkulkou mohla zúčastnit i já. Žáky jsem musela několikrát upozornit, aby nemluvili. Překvapilo mě, s jakou samozřejmostí se snažili žáci druhého ročníku pomáhat „prvňáčkům.“ Svou roli staršího spolužáka si patřičně užili.

Pracovní listy

Žáci dostanou od učitelky pracovní list. Nejprve dostanou pracovní list žáci druhého ročníku. Učitelka vysvětlí. Žáci dle zadání sčítají květiny různých barev, příklady zapisují a spočítají. Pracují samostatně a učitelka pracuje s žáky prvního ročníku. Ti také dostanou pracovní list, na kterém jsou květiny. Jejich úkolem bude jednotlivé květiny postupně vybarvovat dle pokynů učitelky. Například: *„Zelenou pastelkou vybarvi květinu uprostřed, žlutou květinu vpravo nahoře, červenou vlevo dole, modrou vpravo dole, oranžovou vlevo nahoře.“* Po skončení práce příklady a výsledky společně zkontrolujeme, případně opravíme.

Zhodnocení aktivity:

V této části vyučování se žáci prvního ročníku poprvé setkali s typem práce, která je pro průběh vyučovacího procesu v malotřídní škole typická. To znamená, že v době, kdy učitelka pracuje s žáky jednoho ročníku, žáci toho druhého pracují samostatně. Pracovní listy jsem záměrně připravila tak, abych mohla pracovat s žáky prvního ročníku a žáci druhého ročníku mohli pracovat samostatně. Tímto zvoleným postupem jsem chtěla „*prvňáčky*“ na práci v malotřídní škole připravit.

2. Vyučovací hodina**Barvy květin – básnička**

Učitelka přečte žákům básničku. (Sloupová, 2010, s. 156)

„Zelená je barva trávy, růžovou mají růže rády.

Žlutý blatouch – to už víme, k fialce si přivoníme.

Černý kvítek nenajdeme, ať hledáme, kde jen chceme.

Bílé jsou vždy sněženky, červené jsou pivoňky.

Měsíček je oranžový, to vám každé dítě poví.

Všechno roste v hnědé zemi, modrá chrpa líbí se mi.

Všechny tyhle barvičky, mají rády kytičky.“

Poté postupně říká barvy květin z básničky a žáci mají za úkol najít ve třídě, na oblečení spolužáka, určenou barvu. Po společné kontrole pokračuje další barvou.

Následně si žáci společně s učitelkou sednou do kruhu na koberec, každý pak říká, jaká barva se mu líbí.

Zhodnocení aktivity:

Hned v úvodu žáci vykřikovali, že hru znají a jmenuje se „Čáp ztratil čepičku“. I když v mém plánu nebylo tuto část nazvat tímto názvem, splnila jsem přání žáků a před

zadáním další barvy jsem použila slova: „Čáp ztratil čepičku, měla barvu, barvičku“. Touto aktivitou jsem měla možnost zjistit, zda „prvňáčci“ barvy bezpečně rozlišují. Povídání o barvách posloužilo k uklidnění žáků po rušné části a přípravě na další práci.

Louka – zvuky, vůně, barvy

Žáci si lehnou na koberec, zavřou oči, učitelka se snaží navodit atmosféru louky. Například: „*Celé odpoledne jste chodili, běhali po louce, trhali květiny. Teď jste unavení, a proto si chvilku odpočnete. Ležíte na měkké a od sluníčka teplé trávě, máte zavřené oči. Je krásné teplo, z dálky je slyšet kukačka. Květiny jsou rozkvetlé, mají spoustu různých barev a krásně voní. Včelky bzučí, poletují z květu na květ, ptáčci zpívají. Dva žlutí motýli létají blízko sebe, vypadá to jako by si povídali.*“ Žáky necháme ještě chvilku v klidu ležet, aby měli možnost prožít pocity, které v nich vyprávění učitelky vyvolalo. Učitelka pokračuje: „*Děti blíží se veliký, černý mrak, asi bude pršet, vstávejte.*“ Učitelka si s žáky sedne do kruhu a povídá si s nimi, jak se při odpočinku, poslechu vyprávění cítili, co se jim zdálo?

Zhodnocení aktivity:

Žáci leželi na koberci, měli zavřené oči, nikdo nemluvil. Po „probuzení“ žáci o svých prožitých pocitech vyprávěli. Většině žáků bylo příjemně, připadali si, že opravdu leží na louce, je jim teplo, slyší zpívat ptáčky. Pouze jedna žákyně neměla příjemný pocit, protože se jí zdálo, že se ztratila a plačící maminka jí hledá. Této skutečnosti jsem využila a vyzvala žáky, aby nahlas přemýšleli, jak by celá situace mohla dopadnout. Žáci vymysleli například: „*Holčička potkala pána, který jí znal a odvedl jí domů. Tatínek zavolal mamince, že je holčička doma.*“ „*Holčička měla u sebe telefon, zavolala mamince, popsala místo, kde je a maminka jí našla.*“ Všechny vymyšlené příběhy, které žáci uváděli, měli šťastný konec.

Hláska „K“ nás probudí

Žáci si sednou, položí hlavu na lavici. Učitelka žákům vysvětlí, že až uslyší slovo, které začíná písmenkem K, hlavu zvednou.

Zhodnocení aktivity:

Ani jeden žák neměl s identifikací slov začínajících písmenkem „K“ problém.

3. Vyučovací hodina**Poslech hudby, pohybové a výtvarné vyjádření**

Učitelka pustí dvě melodie z CD, jedna je veselá, druhá smutná. Žáky požádá, aby pohybem naznačili, vyjádřili, jakou hudbu slyší. S žáky poté vede diskuzi o tom, co může být smutné, veselé.

Následně si žáci připraví temperové barvy, štětce, kelímky s vodou. Učitelka dá na zem kusy balicího papíru (pro každého dva) a opět pustí veselou, smutnou melodii. Úkolem žáků je melodie výtvarně ztvárnit. Použijí takové barvy, které jim připadají veselé, smutné. Malovat mohou, co chtějí. Po úklidu pomůcek, hygieně, každý žák svá díla prezentuje. Žáci si vzájemně vysvětlují, co ve své malbě vidí.

Zhodnocení aktivity:

Již při zaznění prvních tónů veselé melodie, se žáci začali pohybovat, poskakovat, tleskat, na jejich tvářích byl úsměv. Poté jsem pustila melodii smutnou. Předpokládala jsem, že žáci, tak jako u veselé melodie, okamžitě adekvátně zareagují a stanou se smutnými. Nestalo se tak. Pochopila jsem, že veselá melodie v nich vyvolala tak dobrou náladu, že okamžitý přechod na vyjádření smutné nálady prostě nebyl možný. Proto jsem poslech přerušila, sedla si s žáky na koberec a navrhla téma rozhovoru: *„Děti řekněte mi, co může být veselé, z čeho můžeme mít radost?“* Žáci uváděli například: dárky, výlet, návštěva zoologické zahrady, narozeninová oslava, splněné přání. Po ukončení rozhovoru jsem opět pustila smutnou melodii. Bylo vidět, že se povídáním žáci zklidnili a byli tak schopni

smutnou melodii vyjádřit. Pohybovali se pomalu, z jejich tváří zmizel smích, někdo se schoulil do klubíčka, někdo si dal hlavu do dlaní.

Dalším úkolem žáků bylo uvedené melodie výtvarně vyjádřit. Nejprve jsme si povídali o barvách, jaké se jim zdají veselé, jaké naopak smutné. Žákům jsem vysvětlila, aby nemalovali konkrétní věci, postavy, ale aby pouze barvami a tahy štětcem vyjádřili tu kterou melodii. Zpočátku byli žáci rozpačití, bylo vidět, že si s úkolem neví rady. Problém jim nedělal výběr barev, ale nevěděli co a jak malovat. V případě veselé melodie jsem navrhla, aby si balicí papír dali na lavici a u malování se pohybovali v rytmu melodie a zároveň „čmárali“ štětcem po balicím papíru. To žákům v tvorbě velmi pomohlo. K vyjádření použili červenou, oranžovou, žlutou, fialovou, modrou barvu. Při malování smutné melodie naopak seděli, nebo klečeli na zemi, použili černou, hnědou, bílou, červenou, modrou barvu. Po úklidu pomůcek a osobní hygieně následovala prezentace výtvorů. Žáky jsem postupně vyzvala, aby si svá díla pozorně prohlédli a zkusili svými slovy popsat, co v obraze vidí, co jim připomíná. Svá „veselá díla“ nazvali například: sluníčko, golfové hole, kobylka, plameny ohně, lodička v duze, svá „smutná díla“ komentovali slovy černomodrá tma, mraky, smutná medúza, loď ve tmě. Poté jsem vyzvala žáky, aby si postupně prohlédli díla svých spolužáků a řekli, co v jejich dílech vidí oni. V této fázi byli žáci velice aktivní, obrázky různě otáčeli, s nadšením jednotlivá díla nazývali, nacházeli v nich nové, jiné podoby. Například obraz, ve kterém žákyně viděla loď ve tmě, někdo jiný viděl vyhořelý les, nebo v obrázku, který žák pojmenoval golfové hole, viděl jiný žák botu s jazykem. Překvapilo mě, s jakým zaujetím si žáci sdělovali své představy, vyjadřovali své názory, spolupracovali. Dokázali, že jejich fantazie je opravdu pestrá, což dokazují jimi přidělené názvy děl, například: v hrnci se vaří nudle, vodní skútr, červený žralok, papoušek, želva, čáp, vlajka, písmena P, B. (viz. obrázková příloha).

Evaluace průběhu vyučování:

V průběhu třetího školního dne si žáci druhého ročníku procvičili sčítání přirozených čísel, žáci prvního ročníku prokázali znalost pojmů nahoře, dole, vpravo, vlevo, uprostřed. Třídili obrázky podle barev, tvořili číselnou řadu, pohybově a výtvarně ztvárnili prožitek z poslechu hudby. Všechny aktivity probíhaly formou hry a s využitím metod DV. Jelikož

výtvarné vyjádření poslechu hudby žáky velice zaujalo, konec vyučovací hodiny se o několik minut posunul, což provoz školy nijak nenarušilo.

2.4.4 ČTVRTÝ ŠKOLNÍ DEN

Téma: Červená Karkulka a vlk v lese

Vzdělávací cíl:

- **Kognitivní**
 - na základě opakování žák reprodukuje básničku
 - na základě hry a názorné demonstrace žák dokáže pojmenovat zvířata žijící v lese
 - žák na základě hry dokáže pojmenovat části lidského těla
- **Afektivní**
 - žák spolupracuje ve skupině
 - žák dokáže projevit vlastní názor, respektuje názor druhých
 - žák přijímá pravidla hry
 - jasně a zřetelně formuluje své myšlenky
 - žák spolupracuje na společném díle
 - tvořivě řeší praktické problémy
- **Psychomotorický**
 - žák se bezpečně pohybuje ve třídě, ve škole
 - na základě svých schopností a dovedností doprovází básničku pohybem
 - na základě hry žák kultivuje řeč a pohyb
 - žák dokáže naslouchat hudbě

Vzdělávací oblasti

- český jazyk a literatura
- tělesná výchova

- člověk a jeho svět

- hudební výchova

Pomůcky:

- tělocvična – lavičky, obruče, švihadla, žíněnky, kuželky

- poslechové skladby na CD

- pastelky

- jednoduché hudební nástroje: ozvučná dřívka, bubínek, triangel, činely, zvoneček, rumba koule

Průběh vyučování:

1. Vyučovací hodina

Ranní kruh: báseň s pohybem „Kamarád, kamarád“

Učitelka se společně s žáky a Karkulkou bezpečně přesune do tělocvičny.

Sochy

Žáci se volně pohybují po tělocvičně, na pokyn „štronzo“ zůstanou v pozici, do které se pohybem dostali. Na dotyk Karkulky ožijí a pokračují v pohybu. Karkulka oživí všechny žáky kromě jednoho a ostatní si sochu prohlídí a snaží se postavu, nebo situaci identifikovat.

Zhodnocení aktivity:

Tato hra žáky velmi bavila, pravidla hry pochopili a dodržovali.

Cesta lesem

Učitelka řekne: „*Představte si děti, že jsme v lese, já (Karkulka) budu říkat, co všechno v lese můžeme dělat a vy to budete bez mluvení napodobovat.*“ Učitelka říká například:

bloudíme lesem, přeskakujeme spadlý strom, jdeme po úzké kládě, myjeme si obličej v potoce, sbíráme houby, lesní plody, lezeme, šplháme na strom.

Zhodnocení aktivity:

Žáci pozorně poslouchali mé (Karkulky) instrukce a navozené situace se snažili pomocí narativní pantomimy co nejpřesněji ztvárnit.

Les plný překážek

Učitelka dá žákům za úkol, aby pomocí tělocvičného náradí a náčiní postavili překážky, na které mohou v lese narazit (potok, kameny, spadlý strom, tenké klády, klacky). Po dokončení si žáci společně s učitelkou jednotlivé překážky popisují a názorně ukazují, jak je možné překážky bezpečně zdolat. Dále žáci utvoří dvojice (jelikož je žáků devět, hry se zúčastní i učitelka). Jeden z dvojice bude mít zavřené oči, úkolem druhého je svého kamaráda, který nevidí, bezpečně provést lesem. Svě úlohy si po projití lesem vymění. Učitelka zdůrazní, aby se žáci snažili mít oči opravdu zavřené. Následuje rozhovor, ve kterém si žáci s učitelkou vzájemně sdělují pocity, které v průběhu hry měli.

Zhodnocení aktivity:

Žáci za mé pomoci vytvořili překážkovou dráhu s využitím dvou švihadel přibližně 50 centimetrů daleko od sebe (potok), lavičky (kláda), kuželek (stromy), žíněny (louže), malé a velké obruče (kameny). Svěho „nevidomého“ spolužáka vzali za ruku a poté provedli lesem plným překážek. Roli průvodce doprovázeli slovy například: „neboj se a pojď za mnou, udělej veliký krok, zvedni nohu a vystup na lavičku (kládu). Přestože se žáci velice snažili mít oči zavřené, většině z nich se to nepovedlo. Na otázku, proč otevřeli oči, všichni odpovídali stejně. Měli strach, že upadnou, zakopnou, do něčeho narazí. Následoval úklid tělocvičného náčiní.

2. Vyučovací hodina

Poznej zvířátka (Raková a kol., 2009, s. 174)

Učitelka bude postupně pouštět krátké melodie na CD. Úkolem žáků je poznat jaké zvíře v sobě jednotlivé melodie skrývají. Učitelka může žákům trochu napovědět a zvířata, která se v ukázkách objevují vyjmenovat: kůň, motýl, myška, vrabec, medvěd, opička, včelka, slavíček. Po odhalení všech zvířat dá učitelka žákům k dispozici jednoduché hudební nástroje a vyzve je, aby si hru na nástroje vyzkoušeli a pokusili se jednotlivá zvířata charakterizovat vybraným hudebním nástrojem a rytmem.

Zhodnocení aktivity:

Nejdříve jsem žákům vysvětlila, co bude jejich úkolem. Upozornila jsem je, že pro splnění úkolu je důležité, aby pozorně poslouchali a svá řešení během poslechu nevykřikovali. Žáci si poslechli všechny melodie, své domněnky si nechávali pro sebe. Poté jsem pouštěla jednotlivé melodie a po doznění každé z nich, dostali žáci prostor na své odpovědi. Ne všechna zvířata se jim podařilo odhalit. Bez větších problémů identifikovali koně, medvěda a včelku. Za pomoci mých nápovědných otázek se žákům podařilo určit i ostatní. Melodie charakterizující zvířata, s jejichž určením měli žáci problém, si poslechli ještě jednou. Jednotlivá zvířata jsme se následně snažili vyjádřit pouze pohybem, a následně jsme pohyb doprovodili hrou na jednoduché hudební nástroje. Tato aktivita žáky velmi bavila, nástroje si průběžně měnili, snažili se jak výběrem nástroje, tak i rytmem co nejlépe vystihnout jednotlivá zvířata. Například: kůň – ozvučná dřívka, medvěd – bubínek.

Hádej, co jsem za zvíře

Žáci se posadí na zem, první dobrovolník se postaví a snaží se pohybem, popřípadě zvukem napodobit zvíře. Úkolem ostatních je určit o jaké zvíře jde. Protože jsme stále v lese, žáci napodobují zvíře, které žije v lese.

Zhodnocení aktivity:

Žáci předváděli medvěda, vlka, datla, zajíce, jelena, kukačku. Dva žáci předvedli slepici a koně. Upozornila jsem je, že kůň ani slepice v lese nežijí. Sedli jsme si do kruhu a za pomoci obrázků jsme třídili zvířata na domácí, volně žijící a žijící v lese. Jeden žák se této

hry zúčastnit nechtěl, jeho rozhodnutí jsme všichni respektovali a do činnosti ho nenutili. O to větší aktivitu projevoval v třídění obrázků zvířat.

3. Vyučovací hodina

Babička a vlk

Po návratu z tělocvičny učitelka připomene žákům děj pohádky a zdůrazní místo, kde babička říká Karkulce (vlkovi) ať jde dál, dveře nejsou zamčené. Následuje navození problémové situace. Učitelka žákům situaci přiblíží slovy: *„Děti představte si, že maminka s tatínkem museli něco důležitého zařídit a vy jste zůstali doma sami. Kreslíte si, prohlížíte si časopis, čtete knihu, hraje si se stavebnicí nebo koukáte na televizi a najednou slyšíte, že se někdo snaží dostat do vašeho bytu. Co uděláte, jak se zachováte?“* Nyní nechá učitelka žákům prostor, aby společně navrhli, jak tuto situaci nejlépe vyřešit.

Zhodnocení aktivity

Pro navození autentické atmosféry jsem požádala o pomoc učitelku z druhé třídy. Ta si na předem domluvený signál zahrála na zloděje, šramotila klíči v zámku, brala za kliku. V tu chvíli začali žáci živě diskutovat, nahlas přemýšleli, jak situaci nejlépe vyřešit. Mluvili jeden přes druhého, skákali si do řeči, dohadovali se, chvílemi se i hádali. Někdo byl dokonce naštvaný, že ho nikdo neposlouchá. Přesto jsem byla pouze divákem, pozorovala jednotlivé žáky a čekala, na jakém řešení se domluví. Někdo navrhoval, že nejprve zavolá policii a potom se schová. Jiný navrhoval, že zavolá policii a za dveře dá křeslo, skříň, postel a pak se schová. Někdo namítal, že postel ani skříň sám neunesou nebo, že pokud je nábytek za dveřmi, je už zbytečné se schovávat. Výsledkem jejich opravdu živé diskuze byla řešení dvě. Požádala jsem, aby se pokusili domluvit na jednom řešení. Opět nastal hluk, jeden mluvil přes druhého. Celou situaci vyřešila žákyně druhého ročníku, které „dohadování“ tak vadilo, že zakřičela: *„Dost! Takhle se nikdy nedomluvíme.“* Žáci se ztišili, v mluvení se začali střídat. Navrhla jsem, ať si mezi sebou zvolí mluvčího, který bude jejich domluvené řešení prezentovat. Za svého mluvčího zvolili právě tu žákyni, která je okřikla.

Jelikož v odpovědi zaznělo, zavoláme policii, zeptala jsem se žáků, zda znají telefonní číslo a zda ví, co by měli do telefonu v tomto případě říci. Žáci telefonní číslo neznali, proto jsem důležitá telefonní čísla (150, 155, 158) napsala na tabuli a ukázala, jak si je snadno zapamatovat a neplést si je. 150 jsou hasiči, protože nula vypadá jako rybník, ve kterém je voda. 158 je policie, protože osmička vypadá jako „želízka“, která policie při práci používá.

4. Vyučovací hodina

Karkulka a vlk

Po krátké přestávce se žáci posadí na koberec, učitelka připomene, kde ve čtení pohádky skončila a pokračuje do místa: „Babičko, cože máš takové velké uši?“ „Abych tě lépe slyšela.“ „Babičko, cože máš takové veliké oči?“ „Abych tě lépe viděla.“ „Babičko, cože máš tak velké ruce?“ „Abych tě lépe popadla.“ „Babičko, cože máš tak velkou pusou?“ „Abych tě lépe sežral.“ Učitelka vyzve dobrovolníky, kteří by rozhovor Karkulky s vlkem interpretovali. Použijeme drobné rekvizity, žák v roli Karkulky dostane červený čepec, žák v roli vlka (babičky) šátek.

Zhodnocení aktivity:

Zájem o interpretaci rozhovoru Karkulky s vlkem projeví všichni žáci. Postupně se střídali, ve snaze napodobit vlka i Karkulku měnili hlasy, ve svých rolích se chovali sebejistě.

Části těla

Na začátku této části vyučování učitelka žákům přečte jednoduchou básničkou (Sloupová, 2011, s. 122). Žáci ji společně s učitelkou několikrát opakují a doprovází pohybem.

„Mám dvě uši k poslouchání a dvě oči na koukání,

Dvě ručičky na tleskání a dvě nožky na dupání,

Mám dvě uši k naslouchání a dvě oči na koukání,

Dvě nožičky na chození a dvě ruce na mazlení.“

Básničku několikrát zopakuje a žáci jí doprovází pohybem.

Sluchová hra

Vždy jeden žák stojí zády k ostatním spolužákům. Učitelka ukáže na některého z žáků, ten zavije jako vlk. Úkolem žáka stojícího zády ke třídě, je poznat, kdo je ten vlk. Žáci se ve hře střídají.

Zraková paměť

Hru můžeme nazvat například „Kdo nám zmizel?“ Jeden žák půjde za dveře, jeden z jeho spolužáků se schová pod stůl. Ostatní sedí na koberci. Úkolem žáka, který byl za dveřmi, je říci jméno spolužáka, který mezi ostatními není.

Zhodnocení aktivity:

Sluchová hra žáky opravdu bavila. Ve svých odpovědích byli většinou úspěšní, i když se „vlci“ opravdu snažili, aby je nikdo nepoznal. Chybějícího spolužáka se jim vždy podařilo identifikovat.

Hra „Spojíme se dohromady“

Žáci se volně pohybují po koberci, učitelka říká: „ *My se máme rádi, my jsme kamarádi, spojíme se dohromady*“ a řekne část těla, například ruce. Úkolem žáků je se uvedenou částí těla spojit. Mohou tvořit dvojice, ale i vícečetné skupinky. Učitelka hraje s nimi. V dalších kolech hry učitelka části těla obměňuje. Po ukončení hry se učitelka žáků ptá: „ *Jak jste se při hře cítili? Bylo vám ve hře něco příjemného, nebo naopak nepříjemného?*“

Zhodnocení aktivity:

Smyslem hry bylo nejen rozlišovat jednotlivé části lidského těla, ale také pozorování vztahů mezi spolužáky. Žáci se spojovali ve dvojicích i trojicích, své kamarády v průběhu hry střídali. Tato skutečnost mě utvrdila v domněnce, že jsou všichni kamarádi. Poslední částí těla, kterou jsem uvedla, byl „zadeček“. Následoval hlasitý smích. Z chování žáků v průběhu hry a z jejich odpovědí bylo patrné, že se jim hra velice líbila, zažívali samé příjemné pocity a užili si spoustu legrace.

Evaluace průběhu vyučování:

Žáci v průběhu vyučování prošli lesem plným překážek, které si sami připravili, učili se naslouchat hudbě, pomocí jednoduchých hudebních nástrojů se snažili vystihnout charakteristiku zvířat. Poprvé se dostali do situace, kdy společně hledali řešení navozené problémové situace. Formou hry procvičili sluchovou a zrakovou analýzu, rozlišovali části lidského těla.

2.4.5 PÁTÝ ŠKOLNÍ DEN**Téma: Pohádka naruby****Vzdělávací cíl:**

- **Kognitivní**
 - na základě praktické žák rozlišuje poezii a prózu
 - na základě svých schopností a dovedností žák dokáže vyprávět pohádku
- **Afektivní**
 - žák se bezpečně pohybuje po třídě
 - žák respektuje pěvecké dovednosti druhých
 - žák spolupracuje ve skupině, respektuje názory druhých
 - dokáže vysvětlit a obhájit svůj názor
- **Psychomotorický**
 - žák dodržuje správný úchop kreslicího náčiní
 - na základě svých schopností a dovedností žák využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodu písně
 - žák zvládá základy správného tvoření dechu, hlasu, artikulace
 - vstupuje do jednoduchých rolí
 - spolupracuje ve skupině na tvorbě jevištní situace, prezentuje ji před ostatními spolužáky, sleduje prezentace ostatních

Vzdělávací oblasti

- český jazyk a literatura
- hudební výchova
- člověk a jeho svět

Pomůcky:

- čepec, šátek, klobouk, zelená vesta
- příběh z pohledu vlka (příloha č. 2)
- písnička Červená Karkulka (viz Seznam obrázků)
- ozvučná dřívka, triangl

Průběh vyučování:**1. Vyučovací hodina****Ranní kruh: báseň „Kamarád, kamarád“****Dočtení celé pohádky**

Učitelka po dočtení pohádky položí žákům otázku: „*Děti, také jste někdy zažily situaci, že jste neposlechly maminku a něco ošklivého se vám stalo? Pokud ano, tak co?*“

Zhodnocení aktivity:

Všichni žáci odpověděli, že ano. Uváděli například: „*Maminka mi říkala, abych na kole nejezdil z velkého kopce. Neposlechl jsem a z kola upadl.*“ „*Maminka mi říkala, abych nikam od domu nechodil. Neposlechl jsem a od domu odešel. Maminka se zlobila a druhý den jsem nemohl jít ven.*“ „*Maminka mi říkala, abych po cestě neběhala. Neposlechla jsem, upadla a odřela si ruce a kolena.*“

Živé obrazy

Žáci utvoří dvojice. Jelikož je žáků devět, aktivity se zúčastní i učitelka. Úkolem žáků je pomocí živého obrazu zobrazit jednu z množství situací v pohádce. Dva zobrazují, ostatní hádají.

Zhodnocení aktivity:

První živý obraz jsem utvořila spolu s žákem prvního ročníku. Žákovi jsem navrhla, že zobrazíme situaci, kdy maminka dává Karkulce košík a říká jí, aby neuhýbala z cesty. Ostatní po chvilce váhání situaci i postavy poznali. Následně se vystřídaly všechny dvojice. Jednotlivé živé obrazy jsme pojmenovali a společně utvořili osnovu pohádky.

2. Vyučovací hodina**Pohádka Červená Karkulka – netradičně (příloha č. 3)**

Učitelka přečte žákům příběh z pohledu vlka. (Lisá, s. 64). Jde o příběh, který vypráví vlk. V příběhu vlk není zlý, ani lstivý. Vypráví, že babičku a Karkulku sežral ze strachu. Jeho nejlepší kamarád medvěd mu vyprávěl o tom, jací jsou lidé zlí, chytají zvířata a potom je sní. Ze studny, do které vlk s plným břichem spadne, ho vytáhne právě jeho kamarád vlk. Po přečtení příběhu nechá učitelka žákům volný prostor k hodnocení příběhu, srovnání s původní pohádkou, vyjádření svého názoru. Zeptá se, která verze se jim více líbí. Dále si společně převypráví pohádku O perníkové chaloupce a učitelka žáky vyzve, aby se pokusili vymyslet příběh, ve kterém je Ježibaba hodná, laskavá. Žáci se rozdělí na dvě skupiny a pokusí se společně vymyslet příběh.

Zhodnocení aktivity:

Oběma skupinám se podařilo vymyslet příběhy, které si byly velice podobné. V obou případech dala Ježibaba Jeníčkovi a Mařence najíst a napít, nechala je u ní přespat a ráno jim ukázala cestu domů. V jednom z příběhů byla Ježibaba ještě o něco hodnější a děti doprovodila až domů, na cestu jim ještě přidala perníčky. Na otázku, kdo je tedy v příběhu zlý, odpověděli: „*Nikdo.*“ Ani jedna skupina nepřipustila, že by zlé mohly být právě děti.

Navrhla jsem tedy situaci, ve které já budu ježibaba a všichni žáci zlé děti (chlapci – Jeníček, dívky – Mařenka). Žákům jsem řekla, aby si představili, že jsou ty zlé děti. Co by asi dělali, co by říkali, jak by se chovali. Přestože ve svých vymyšlených příbězích myšlenku

zlých dětí nepřipustili, do rolí zlých dětí se především chlapci vžili velice rychle a snadno. Ježibabě nadávali, do chaloupky bouchali, kopali, házeli kameny do okna. Následovali otázky: *„Bylo ti příjemně v roli zlého dítěte? Jaký jsi měl pocit? Chováš se tak i v běžném životě? Je takové chování správné? Už ses někdy takovým způsobem choval?“*

Dramatizace pohádky – původní verze

Učitelka pomůže žákům při rozdělování rolí maminky, Červené Karkulky, babičky, vlka, myslivce. V případě, že nikdo s žáků nebude chtít být vypravěčem, ujme se této role učitelka. Ostatní žáci budou diváci. Učitelka nechá žáky, aby si třídu k dramatizaci pohádky sami upravili, určili, kde bydlí Karkulka s maminkou, kde je les, kde bydlí babička. Žákům dáme k dispozici i drobné rekvizity – čepeček, šátek, klobouk, zelenou vestu. V případě zájmu necháme žáky pohádku s výměnou rolí zahrát ještě jednou.

Zhodnocení aktivity:

Jelikož o vypravěče neměl nikdo zájem, ujala jsem se této role já. Ostatní si rozdělili zbytek rolí, společně jsme provedli nezbytné úpravy (dle představ žáků) třídy. Ty, kteří měli zájem o některou z rolí, a nedostalo se na ně, jsem ujistila, že si pohádku zahrajeme ještě jednou a oni se tak samotného příběhu zúčastní také. Žáci ve svých rolích vystupovali sebejistě, diváci byli pozorní. Na konci příběhu se ozval žák prvního ročníku (divák) a zeptal se: *„A kde je medvěd? Měl by přece vlka zachránit.“* Na přání tohoto žáka se dramatizace pohádky uskutečnila ještě jednou. Kombinací původní verze a příběhu z pohledu vlka žáci vymysleli příběh nový: *„Karkulka maminku neposlechla, vlk byl zlý a lstivý. Vlk spolkl babičku i Karkulku, myslivec naplnil vlkovi břicho kamením, vlk spadl do studny. Medvěd vlka zachránil a ten mu slíbil, že už to nikdy neudělá. Do babiččiny chaloupky přišla i maminka a Karkulka jí slíbila, že vždy poslechne.“* Při rozdělování rolí žáci ochotně souhlasili, aby postavu medvěda ztvárnil právě tento žák.

3. Vyučovací hodina

Písnička Červená Karkulka, hudba i slova Jiří Žáček (obrázek s. 82)

Hudebně přípravná cvičení k písni

- a) Dechové cvičení
- dostatečně nadechnout
 - nafouknutí břicha, nezvedat ramena
 - následně ústy plynule vydechnout (jako pomůcku můžeme použít proužek papíru, peříčko)
- b) Hlasová cvičení
- vzestupná, sestupná stupnice s použitím slabiky „la“ ($c_1 - c_2$)
- c) Artikulační cvičení
- zaměříme se na koncové slabiky, procvičíme slova bodláčí, chlupáči, leží, kouří, vypráší
- d) Rytmická cvičení
- procvičení 2/4 taktu
 - hra na tělo – tleskání, plácání do stehů
 - použití ozvučných dřívků, trianglu

Vlastní nácvik písně

- vzorové zazpívání písně za doprovodu klavíru, žáci poslouchají
- další předvedení, žáci se postupně přidávají
- píseň cvičíme postupně, nejprve první sloku, potom druhou
- píseň můžeme doprovázet tleskáním, hrou na ozvučná dřívka, triangl

Zhodnocení aktivity:

Písnička se dětem velice líbila, její slova si lehce zapamatovali. Zpěv žáci doprovázeli tleskáním v rytmu písně a hrou na ozvučná dřívka. Triangl nepoužili, protože se dle jejich názoru k doprovodu písně nehodí.

Veršovaná pohádka (příloha č. 2)

Učitelka přečte, zarecituje veršovanou Červenou Karkulku Františka Hrubína. Učitelka se dále žáků ptá, v čem se liší, která se jim více líbí.

Zhodnocení aktivity

Recitaci pohádky žáci pozorně poslouchali. Obsahovou rozlišnost žáci bez potíží poznali. Veršovaný příběh se jim líbil více, protože v něm „vlk nikoho nesežral.“

4. Vyučovací hodina

Závěr týdne – oslava

Učitelka řekne žákům, že tak, jako končí pohádka Červená Karkulka posezením Karkulky, babičky a myslivce u stolu, tak ukončí společně s žáky první týden školní docházky. Žáci si společně s učitelkou a maňáskem Karkulky sednou ke stolu, učitelka má připravené malé občerstvení. Žáci si s učitelkou povídají, učitelka klade otázky, například: *„Co se ti v průběhu týdne nejvíce líbilo, nebo naopak nelíbilo? Máš nového kamaráda, kamarády? Měl jsi z něčeho, někoho obavy, nebo dokonce strach? Co tě příjemně překvapilo, nebo naopak zklamalo? Líbí se ti ve škole? Chodíš do školy rád? Na co se ve škole těšíš, nebo naopak netěšíš?“*

Zhodnocení aktivity:

Žákům jsem jako občerstvení připravila jablečný koláč a jablečný mošt. Abychom seděli všichni u jednoho stolu, bylo nutné změnit uspořádání lavic. Žáci mi s ochotou a nadšením pomáhali. Z odpovědí na mnou kladené otázky jsem měla příjemný pocit. Myslím, že jsou všichni ve škole spokojení, nikoho ani ničeho se nebojí, mají nové kamarády, každý den se do školy těší, líbí se jim výzdoba třídy.

Evaluační průběhu vyučování:

Poslední den prvního školního týdne proběhl v klidné a přátelské atmosféře. Žáci se naučili novou písničku, dramatizovali pohádku, kombinací dvou příběhů vymysleli příběh

nový, vyslechli veršovanou pohádku. První školní týden jsme ukončili, tak jako v pohádce Červená Karkulka, oslavou.

2.5 EVALUACE PRVNÍHO ŠKOLNÍHO TÝDNE

První školní týden zahájil v naší třídě starosta obce Valeč. Nejprve přivítal žáky prvního ročníku a jejich rodiče. Nejen žákům prvního, ale i druhého ročníku popřál hodně úspěchů v plnění školních povinností. Rodičům popřál mnoho trpělivosti s jejich „prvňáčky“ a mě hodné a šikovné žáky a mnoho úspěchů při jejich vzdělávání.

V průběhu celého týdne měli žáci možnost se důkladně seznámit, najít si nové kamarády, poznat školní prostředí. Zvláště důležité to bylo pro jednoho žáka prvního ročníku, který mateřskou školu nenavštěvoval, a tudíž neměl s kolektivem vrstevníků, ani s učitelkou žádnou zkušenost. První školní týden byl plný her a aktivit, jejichž cílem bylo žákům usnadnit adaptaci na školní prostředí. Mým hlavním cílem bylo vytvořit ze školní třídy takové místo, kam budou žáci chodit rádi, kam se budou těšit, kde se budou cítit dobře.

Celý týden žáci prožili s příběhem Červené Karkulky. O maňáska Karkulky se celý týden starali. V průběhu přestávek postavili pro Karkulku ze stavebnice židli, stůl, postýlku. Dalo by se říci, že maňáska Karkulky přijali za svou kamarádku. Někdo by mohl namítat, že žáky druhého ročníku hra s maňáskem nebude bavit, ale byli to právě oni, kteří s nápadem postavit nábytek přišli. Celá stavba probíhala v utajení a žáci ji pro mě připravili jako překvapení. Myslím, že se nám společně podařilo vytvořit ze školní třídy místo, kde se žákům líbí a kam chodí rádi. Pro vytvoření příjemného prostředí jsou také důležité kvalitní a fungující vztahy mezi spolužáky a vztahy mezi žáky a učitelem. Myslím, že v tomto ohledu se nám podařilo vykročit tím správným směrem.

V následujících týdnech se budou žáci prvního ročníku učit číst, psát, počítat. Žáci druhého ročníku budou pokračovat v získávání dalších vědomostí. V prostředí, kde se jim líbí, kde mají kamarády a kde se cítí bezpečně, jim vzdělávání půjde jistě lépe.

ZÁVĚR

Předložená diplomová práce se zabývá využitím metod a technik dramatické výchovy při adaptaci žáků na vstup do první třídy v malotřídní škole. Práce obsahuje dvě části, část teoretickou a část praktickou.

V teoretické části jsou vysvětleny pojmy adaptace, školní zralost a připravenost. Další kapitoly teoretické části obsahují charakteristiku dětí předškolního věku a školního věku. Teoretická část se také zabývá pojmy dramatická výchova a pohádka.

Obsahem praktické části je charakteristika malotřídní školy, podrobný popis malotřídní školy Valeč. Hlavním obsahem praktické části je návrh plánu činností pro vyučování první školní týden, jeho realizace a evaluace.

Cílem práce bylo za pomoci metod a technik dramatické výchovy naplnit mnou stanovené cíle výchovně vzdělávacího procesu prvního školního týdne. Mezi tyto cíle patří seznámení žáků se školním prostředím, stmelení třídního kolektivu, seznámit žáky se školním řádem a jejich novými povinnostmi. Společně s naplněním těchto cílů bylo mým dalším cílem vytvořit ze školní třídy místo, kde se žákům líbí, kde mají kamarády a kde jsou spokojení.

Za pomoci odborné literatury a internetových zdrojů byl cíl práce naplněn.

RESUMÉ

Diplomová práce se věnuje využití metod dramatické výchovy při adaptaci žáků na vstup do 1. třídy v malotřídní škole.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické.

Teoretická část vysvětluje pojmy adaptace, školní zralost a připravenost, dále pak obsahuje charakteristiku dětí předškolního a školního věku. Zabývá se také pojmy dramatická výchova a pohádka.

Obsahem praktické části je obecná charakteristika malotřídní školy, popis malotřídní školy Valeč. Další částí je plán vyučování prvního školního týdne v malotřídní škole. Plán vyučování je připravený pro třídu, ve které probíhá výuka žáků prvního a druhého ročníku.

SUMMARY

My dissertation task topic is focused on dramatic education method usage for pupils adoption to their first grade at low-grade school.

The topic is described in two parts – theoretical and practical.

Theoretical part describes adaptation, maturity and preparedness. It includes a characteristic of children in pre-school and school age and also explains the dramatic education and fairytale.

Practical part is formed to 2 areas.

The first is focused on low-grade school description – further low-grade school in Valeč. The second part includes a teaching scheme prepared for the first day at low-grade school. The teaching scheme is prepared for teaching the first and second school grade.

SEZNAM LITERATURY

BLÁHOVÁ, Krista. *Uvedení do systému školní dramatiky: dramatická výchova pro učitele obecné, základní a národní školy*. Praha: IPOS- Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1996. ISBN 80-7068-070-9.

GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti (s ukázkami textů): Učebnice pro 2. ročník studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na středních pedagogických školách*. Praha: SPN, 1987. Učebnice pro střední školy.

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-7367-628-5.

HOUŠKA, Tomáš. *Škola je hra*. 2. přeprac. a rozš. vyd. pův. titulu Škola hrou. Praha: T. Houška, 1993. ISBN 80-900704-9-3.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Vybrané kapitoly z dramatické výchovy*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-756-9.

Kronika Základní školy Valeč

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍKOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

LISÁ, Elena. *Hry k rozvoji sociálních kompetencí žáků 1. stupně ZŠ*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-746-6.

MACKOVÁ, Silva. *Dramatická výchova ve škole*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 1995. ISBN 80-85429-16-0.

MACHKOVÁ, Eva, ed. *Projekty dramatické výchovy pro mladší školní věk*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0374-746-6.

MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. 7., rozš. vyd. Praha: Artama, 1992. ISBN 80-7068-041-5.

MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. 12. vyd. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2011. ISBN 978-80-7068-250-0.

MACHKOVÁ, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: NIPOS, 2007. ISBN 978-80-7068-207-4.

- MARUŠÁK, Radek, Olga KRÁLOVÁ a Veronika RODRIGUEZOVÁ. *Dramatická výchova v kurikulu současné školy: využití metod a technik*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-472-4.
- MIKULENKOVÁ, Hana a Radek MALÝ. *Příručka k vyučování čtení, psaní a literatuře v prvním ročníku základní školy*. Olomouc: Prodos, c2004. Modrá řada (Prodos). ISBN 80-7230-135-7.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1995. ISBN 8020005250.
- PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Vyd. 4., V nakl. Portál 3. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-608-X.
- PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2004. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-977-1.
- PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-71-78-772-8.
- RAKOVÁ, Milena, Ljuba ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ. *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. Praha. Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-543-1.
- SLOUPOVÁ, Miroslava. *Rok s krtkem: [náměty pro práci s předškolními dětmi]*. Vyd. 2. Ilustroval Edita PLICKOVÁ. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-775-6.
- SMITH, Charles A. *Třída plná pohody: 162 her zaměřených na výchovu ke spolupráci a citlivému jednání*. Vyd. 4. Přeložil Jiří BUMBÁLEK. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-903-3.
- ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk a Václav MERTIN. *Hry pomáhají s problémy: hry a hrátky pro rodiče a dítě*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0053-6.
- VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada) ISBN 978-80-247-1865-1.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- VEBEROVÁ, Eva. *Soubor textů k literární výchově v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. Pomocné knihy pro školáky (Státní pedagogické nakladatelství).

www.i-creative.cz. www.i-creative.cz [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <http://www.i-creative.cz/?s=%C4%8Derven%C3%A1+karkulka>

www.vytvarna-vychova.cz. www.vytvarna-vychova.cz [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <http://vytvarna-vychova.cz/cervena-karkulka/>

zakony-online.cz: školský zákon [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <http://zakony-online.cz/?s122&q122=all>

www.msmt.cz: rvp [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>

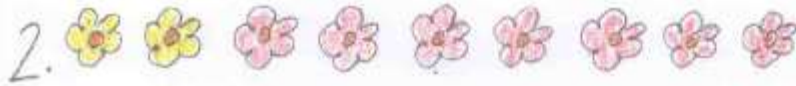
www.msmt.cz: rvp [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/opatreni-ministryne-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-kterym-se-1-1-1>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Pracovní list pro první ročník	71
Pracovní list pro druhý ročník	72
Práce žáků, výtvarné vyjádření poslechu hudby	
Smutná medúza	73
Golfové hole	74
Noha dinosaura, kobylka	75
Lod' ve tmě	76
Lod' v duze	77
Piráta	78
Sluníčko	79
Hroch chce něco sníst	80
Bratr ve škole propadl	81
Písnička Červená Karkulka	82
Obrázky pohádky Červená Karkulka	92

Zapíš k obrázkům příklady na sčítání.

Červená karkulka

Vesele

Hudba i slova
Jiří Záček

F *C* *F*

1. Na pa - lou - ku v bod - lá - čí le - ží vlk a
2. O - na cho - dí do džu - da, ka - ždé rá - no

C⁷ *F* *B*

kou - ří lul - ku. Ho - nem vy - skoč, chlu - pá - čí,
vzpí - rá čin - ku. Če - ká tě jen o - stu - da,

F *Gmi* *B* *F* *B* *F*

dej si po - zor na Kar - kul - ku!
vy - prá - ší ti ko - žich syn - ku!

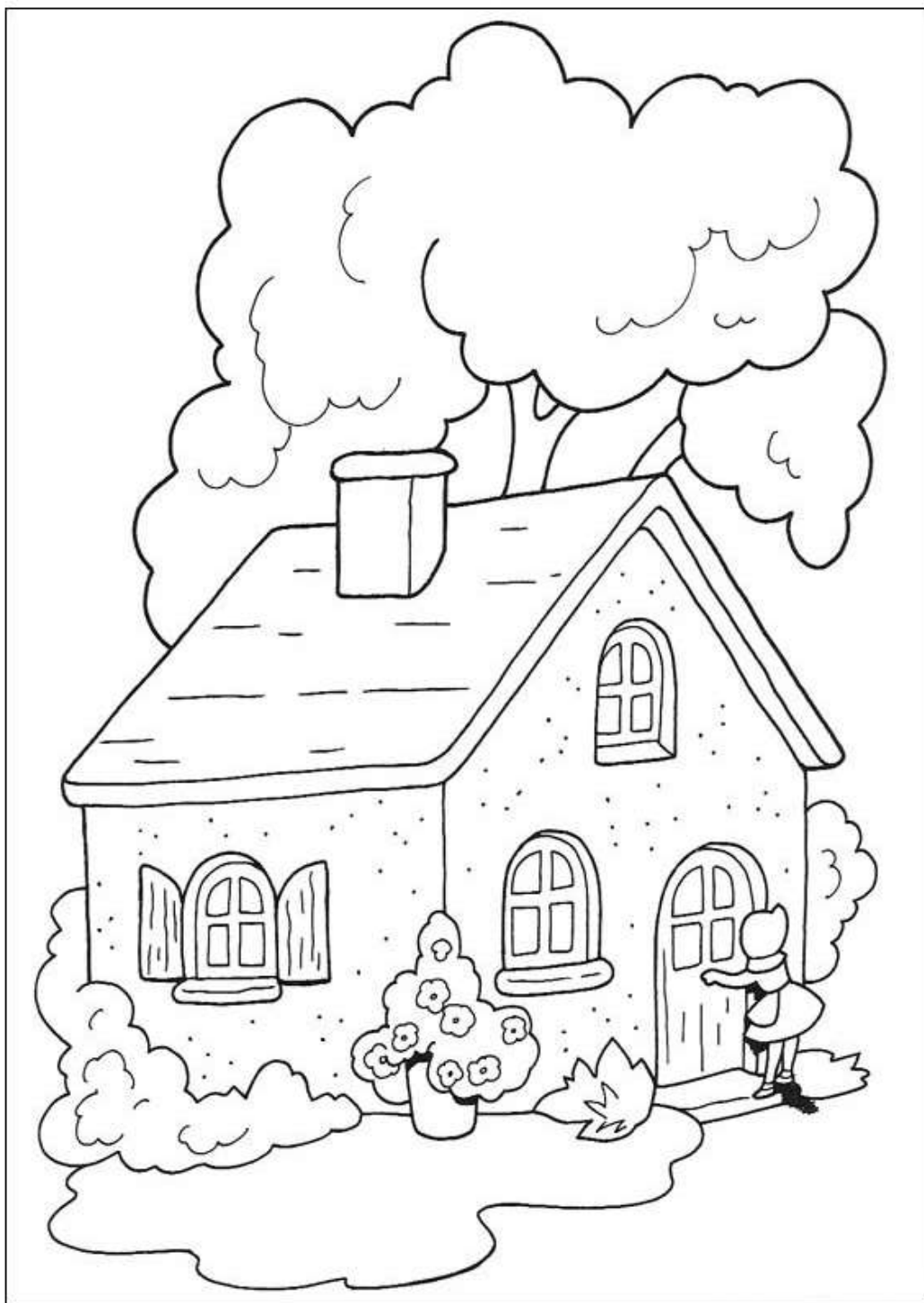

PŘÍLOHA 1

Pohádka Červená Karkulka, Jaromír Jech (Povídá babička povídačku)

Byla malá holčička a ta dostala od babičky krásný červený čepeček. Protože se jí moc líbil a nic jiného nechtěla nosit, říkala jí všichni Červená Karkulka.

Stalo se, že se jednou babička rozstonala. Maminka povídala: „Poslouchej, Karkulko, půjdeš k babičce. Upekla jsem koláč. Babička leží v postýlce, nemůže si sama uvařit, tak jí zanes ten koláč a tu láhev vína, aby se trochu posilnila.“

Pěkně jí to dala do košíčku, Karkulka se ustrojila, vzala košíček a už chtěla jít. Maminka jí ještě napomínala:

„To ti povídám, nikde se nezdržuj. Jdi hezky rovně a neodbíhej z cesty. Mohla bys upadnout, láhev rozbít a babička by pak neměla nic.“

Karkulka slíbila, že všechno udělá tak, jak maminka říkala. Babička bydlela půl hodiny od vesnice a Karkulka musela přes hustý les. A sotva do lesa přišla, potkala vlka. Nevěděla, jaké je to zlé zvíře, a vůbec se ho nebála. Vlk ji hned oslovil:

„Dobrý den, Karkulko. Kampak, kampak, že se držíš tak pozorně cesty?“

„Ale k babičce. Je nemocná a nesu jí koláč a víno, aby se posilnila.“

„A kdepak zůstává tvoje babička?“

„To ty nevíš? Zrovna na druhé straně lesa, v takové malé chaloupce.“

Netušila, že lstivý vlk má něco zlého za lubem a že se už těší, jak si pochutná na babičce i na ní. Nedal na sobě nic znát a povídal Karkulce:

Nevidíš kolem sebe ty krásné kytičky? To teprve by babička měla radost, kdybys jí je natrhala.“

Karkulka si pomyslela: To je pravda, babička má květiny ráda. A začala ty nejkrásnější po celém lese hledat. Když jich měla plnou náruč, šla dál. Mezitím uplynula hodná chvíle. Vlk nečekal a rovnou cestou utíkal k chaloupce, kde bydlela babička. Zaklepal na dveře:

„Kdo tam?“

„Karkulka, babičko. Nesu ti koláč a víno. Buď tak dobrá a otevři mi.“

„Abych tě lépe viděla.“

„Babičko, cože máš takové veliké ruce?“

„Abych tě lépe popadla.“

„Babičko, cože máš takovou velikou pusu?“

„Abych tě lépe sežral.“

S těmi slovy vlk vyskočil a Karkulku spolkl. Lehl si zase do postele a chrupal, až to bylo slyšet venku na dvoře. Šel kolem myslivec a myslel si: Copak, že babička tak nějak divně chrupe? Není jí snad dobře? Vešel do světnice a tu vidí v posteli vlka. Napadlo ho: Aby on tak nakonec babičku sežral!

Vzal nůž a pozorně rozřízl vlkovi břicho. Při prvním říznutí už se svítila červená čepička. Řízl dál, vyskočila Karkulka a za ní vylezla babička. Obě byly zdravé, protože vlk z hladu ani nekousal a spolkl je celé. Všichni teď běželi ven, přinesli kameny, nacpali je vlkovi do břicha a břicho mu zašili.

Netrvalo dlouho a vlk se probudil. Chtěl hanbou utéci pryč, ale jakmile vstal, hned upadl. Kameny byly tak těžké, že ho táhly k zemi a on se vůbec nemohl udržet na nohou. Pokusil se o to podruhé, a zase se svalil na podlahu. Potřetí, a opět stejně. A to se opakovalo pořád, až ho kameny samy utloukly.

Babička, Karkulka a myslivec si sedli ke stolu, jedli koláče, pili víno a byli rádi, že se vlka zbavili a že všechno dobře dopadlo. Karkulka si pak říkala: To bylo poprvé a naposled, co jsem neposlechla. Od nynějška budu dělat všechno tak, jak maminka řekne.

PŘÍLOHA 2**Červená Karkulka, František Hrubín (Špalíček veršů a pohádek)**

„Kam, Karkulko malá, kam?“

„Lesem chodím sem a tam.
Co ty, vlku, tady chceš?“

„Sháním na zub kousek trávy.
Po trávě se dobře tráví.“

„Vlku, vlku, to je lež,
Vlci trávu nejedí!“

„To holčičky nevědí!“

„Vědí, pane vlku, vědí,
Ale odkud nepovědí.“

Náš pes trávu také nejí,
Kosti on má nejraději.“

„Já jsem vlk, ne pes,
Budu-li chtít, sežeru tě!“

„Trávu si jez, máš-li chuť,
Je jí plný les!“

„Copak máš v tom košíčku?“

„Bábovku a kytičku.“

„A kampak neseš košíček?“

„K svátku babičce jej nesu.
Už jsem přešla sedm lesů,
Bydlí tamhle – kousíček.“

„Chceš-li, já tě doprovodím.“

„I ne, ráda sama chodím.“

„Čímpak je tvůj tatínek?“

„Hádej! Dělá ohýnek,
ten ohýnek rudě šlehne,

kam dopadne, nic se nehne.
Tatínek je myslivec.“

„Aha, to je jiná věc!
A kdepak je v tuhle chvíli?“

„Kousek odtud vlky střílí,
Tamhle u těch velkých stromů.
Počkej na něj chvíličku!“
„Už nemám čas, musím domů.
A pozdravuj babičku!“

PŘÍLOHA 3

Příběh o Červené Karkulce z pohledu vlka (Elena Lisá a kol., Hry k rozvoji sociálních kompetencí žáků)

„Jmenuju se Ostrozoubek a žiju v lese. Mám zde mnoho kamarádů mezi zvířátky, s nimiž si občas povídám. Nejraději mám medvěda. Často mi vypravuje strašidelné příběhy o lidech, kteří loví zvířátka a potom je jedí. Je třeba se jim vyhýbat a dávat si na ně velký pozor. Jednoho krásného slunečného dne jsem se procházel po lese, když vtom jsem uviděl děvčátko s podivnou červenou pokrývkou hlavy. Nejdříve jsem se polekal, chtěl jsem utéct, ale potom jsem si dodal odvahy a dívku oslovil: „Ahoj, děvčátko, jak se jmenuješ a co tady děláš?“ Děvčátko se představilo jako Červená Karkulka a odpovědělo, že jde navštívit babičku, která bydlí v domku u lesa. Ucítil jsem příjemnou vůni čerstvě upečených koláčků v košíku. Chtěl jsem doprovodit Červenou Karkulku k babičce, aby v hustém tmavém lese sama nezabloudila. Ale Červená Karkulka to odmítla s vysvětlením, že chce ještě nasbírat lesní jahody pro babičku. Tak jsem se rozhodl, že půjdu napřed a oznámím babičce, že její vnučka se ji chystá navštívit. Když jsem přišel k domečku, slušně jsem zaklepal a vtom se dveře otevřely. Nestihl jsem ani slušně pozdravit, a už jsem dostal metlou po šedém kožíšku. Strašně jsem se lekl a vzpomněl si, co mi vyprávěl medvěd o lidech. Napadlo mě, že babička mě asi chce sníst, tak jsem se začal bránit. Otevřel jsem tlamičku, a ani jsem nevěděl jak, už jsem jí měl celou v bříšku. Babička byla velmi těžká, nemohl jsem se ani pohnout a bylo mi hodně zle. Ještě že tam byla odestlaná postel, do které jsem se hned svalil. Vtom jsem zaslechl kroky, které se blížily k domku. Chtěl jsem se schovat pod postel, ale nemohl jsem se ani pohnout., tak jsem se aspoň přikryl dekou a hlavu si schoval pod čepec. Dovnitř vstoupila Červená Karkulka a hned se mne začala vyptávat, proč mám tak veliké oči, uši a zuby. Nakonec přišla na to, že jsem to já, vlk, a že jsem snědl babičku. Tak jsem musel sníst i ji. Pak jsem usnul a spal celý den jako zabitý.

Když jsem se vzbudil, cítil jsem v bříše tíhu, jako bych tam měl kameny. Rychle jsem chtěl z domečku odejít, což ale nebylo s plným břichem tak snadné. Měl jsem hroznou žízeň, a proto jsem se chtěl napít ze studny. Tehdy mě moje těžké břicho převážilo a spadl jsem dolů. Volání o pomoc uslyšel kamarád medvěd, který mě vytáhl.“